

Analiza hrvatske iseljeničke problematike u suvremenim medijima

Alaupović, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:648351>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

IVAN ALAUPOVIĆ

**ANALIZA HRVATSKE ISELJENIČKE PROBLEMATIKE U
SUVREMENIM MEDIJIMA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

**ANALIZA HRVATSKE ISELJENIČKE PROBLEMATIKE U
SUVREMENIM MEDIJIMA**

DIPLOMSKI RAD

STUDENT: Ivan Alaupović

MENTORICA: doc. dr. sc. Monika Komušanac

Zagreb, rujan 2023.

Sažetak:

Suvremenu demografsku sliku u Republici Hrvatskoj obilježavaju izrazito nepovoljni demografski trendovi, a demografska je budućnost poprilično neizvjesna s obzirom na dugotrajni prirodni pad stanovništva. Osnovni je cilj diplomskog rada bio objasniti kako mediji na temu iseljavanja iz Hrvatske mogu utjecati na pojedince i igrati ulogu na javno mnijenje. Sukladno dostupnim izvorima pažnja je u radu posvećena upravo sadržajima koji mediji u RH prezentiraju na temu iseljavanja. Radi se o relativno čestoj temi koja je pogotovo bila aktualna kad su u 2022. godini stigli rezultati popisa stanovništva koji se 2021. provodio na području RH, koji ukazuju da se broj stanovnika smanjio za 413 056 osoba u odnosu na Popis iz 2011. U istraživačkom dijelu rada ispitivani su stavovi anketiranih osoba o iseljavanju i medijskom izvještavanju o iseljavanju, a njime su testirane tri hipoteze od kojih su kombinacijom analize sadržaja i metodom anketnog upitnika dvije potvrđene, a jedna odbačena. Podlogu ovom diplomskom radu sačinjavala su ranije provedena istraživanja koja su se u svojim radovima bavila sličnom ili istom temom.

Ključne riječi: iseljavanje, mediji, Popis stanovništva, Republika Hrvatska, medijska pismenost

Abstract:

The contemporary demographic picture in the Republic of Croatia is marked by extremely unfavorable demographic trends, and the demographic future is quite uncertain given the long-term natural decline of the population. The main goal of the thesis is to explain how the media on the topic of emigration from Croatia can influence individuals and play a role in public opinion. According to the available sources, the attention in the work is devoted to the contents presented by the media in the Republic of Croatia on the topic of emigration. It is a relatively frequent topic that was especially relevant when the results of the population census that was conducted in the territory of the Republic of Croatia in 2022 arrived in 2022, which indicate that the number of inhabitants decreased by 413,056 people compared to the Census from 2011. In the research part of the paper examined the attitudes of the interviewed people about emigration and media coverage of emigration, and it tested three hypotheses, of which two were confirmed and one was rejected by a combination of content analysis and the survey questionnaire method. The basis of this thesis was made up of previously conducted research that dealt with a similar or the same topic in their works.

Key words: emigration, media, population census, Republic of Croatia, media literacy.

Zahvale

Zahvaljujem se poštovanoj mentorici, doc. dr. sc. Moniki Komušanac na entuzijazmu, pomoći, strpljivom vođenju te na ukazanom povjerenju koje mi je dala prilikom pisanja ovog rada. Također se zahvaljujem svim profesorima Odsjeka za kroatologiju i Odsjeka za sociologiju Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, koji su mi tijekom divnih pet godina studiranja pomogli pri stjecanju potrebitih znanja, profesionalnih vještina te s kojima sam proživio mnoga zanimljiva iskustva. Posebno se zahvaljujem mojim roditeljima, majci Nedi i ocu Radovanu, baki Nadi i djedu Stanislavu te bratu Luki kao i čitavoj svojoj bližoj obitelji i prijateljima na bezuvjetnoj potpori kroz cjelokupno školovanje, kao i na vjeri u moj studijski uspjeh.

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. ISTRAŽIVANJE.....	3
2.1. Ciljevi istraživanja	3
2.2. Metodološki pristup.....	4
2.3. Uzorak	4
3. TEORIJE MIGRACIJA	5
4. ISELJAVANJE STANOVNIŠTVA IZ HRVATSKE	9
4.1. Valovi iseljavanja	9
4.2. Čimbenici recentnoga iseljavanja.....	12
4.3. Posljedice iseljavanja.....	14
5. MEDIJI I DRUŠTVO	16
5.1. Utjecaj medija.....	16
5.2. Pojam dijaspore u medijima	19
6. ISELJAVANJE IZ HRVATSKE U SUVREMENIM MEDIJIMA I PERCEPCIJA ISELJENIŠTVA O VAŽNOSTI I ULOZI MEDIJA	20
6.1. Analiza sadržaja odabranih hrvatskih portala o iseljavanju iz Hrvatske	20
6.1.1. Metodološki i istraživački postupak.....	20
6.1.2. Istraživačka pitanja.....	21
6.1.3. Kvantitativna analiza sadržaja i interpretacija rezultata.....	22
6.2. Anketno istraživanje o razini informiranosti i utjecaju medija	25
6.2.1. Uzorak i opća socio-demografska obilježja ispitanika.....	25
6.2.2. Rasprava	38
7. ZAKLJUČAK	41
POPIS LITERATURE.....	44
POPIS SLIKA.....	49
POPIS TABLICA.....	50
PRILOZI.....	51

1. UVOD

Otkako je Hrvatska 1. srpnja 2013. godine, postala članicom Europske unije, još je teže voditi statistiku vanjske migracije i razabrati kraća, sezonalna ili dugoročna kretanja jer veći dio iseljenika ne odjavljuje svoje prebivalište u Hrvatskoj, a oni koji su Hrvatsku napustili za stalno ili na duži period posjećuju domovinu tijekom godišnjeg odmora, praznika i slično. Stoga je potrebno uspoređivati podatke službene državne statistike te statističkih izvora država u koje najviše emigriraju naši građani kako bi javnost bila upoznata s obilježjima novoga velikoga vala iseljavanja Hrvata.

Hrvatska je izrazito iseljenička zemlja. Računa se da je od 70-tih godina 19. stoljeća do Prvoga svjetskog rata iz nje iselilo oko 14 posto stanovništva (Filipović, 2011: 7). Iseljenički tokovi postepeno su mijenjali jedino pravac kretanja, a s njima regionalna, dobna, spolna i profesionalna struktura iseljenika. (Filipović, 2011: 7). Od popisa stanovništva 1991. godine kada je Hrvatska prema službenom popisu stanovništva brojila 4 784 265 stanovnika, demografska slika je izrazito nepovoljna. To je pokazao i posljednji Popis prema kojemu Republika Hrvatska ima 3 871 833 stanovnika, a u usporedbi s Popisom iz 2011. godine, ukupan broj stanovništva smanjio se za 413 056 osoba ili 9,64% (DZS, 2022).

Hrvatski su iseljenici, uključujući i njihove potomke, u današnjem kontekstu drugačije promatrani nego prije. Ističe se utjecaj elektroničkih medija i društvenih mreža koji hrvatskim iseljenicima omogućuju uspostavljanje novih odnosa s Hrvatskom unatoč fizičkoj udaljenosti. Virtualna blizina omogućuje im održavanje svakodnevnih veza i praćenje aktualnih događanja u zemlji. Članovi hrvatske dijaspe od sada se mogu uključiti u rasprave i sudjelovati međusobno i s drugim pripadnicima dijaspe diljem svijeta, kao i s pojedincima u Hrvatskoj. Ova povezanost potiče osjećaj zajedništva i zajedničkih misli i emocija među njima, kao što je opisao Appadurai (2011).

Suvremeno, postmoderno doba, koje karakteriziraju brza dinamika, stalne promjene, masovna proizvodnja, potrošnja i mobilnost može se opažati drugačije nego u prošlosti. U tom kontekstu odvija se transformativni proces subjektivnosti, fragmentacije i propitivanja tradicionalnih poimanja identiteta (Perić Kaselj, 2014). Općenito, napredak tehnologije, posebice elektroničkih medija, omogućio je novi oblik izgradnje odnosa i formiranja identiteta među hrvatskim iseljenicima, omogućujući im da zadrže osjećaj povezanosti i zajednice s Hrvatskom unatoč fizičkoj udaljenosti i izazovima postmodernoga društva.

Zbog svojega interesa prema medijima i njihovom utjecaju u 21. stoljeću odlučio sam povezati problematiku iseljavanja iz Hrvatske i suvremene medije u predmet istraživanja diplomskoga rada. Kako su prošle godine objavljeni podaci o iseljavanju iz Hrvatske odlučio sam analizirati koliko se godišnje tekstova posveti iseljavanju iz domovine u nekim od najznačajnijih hrvatskih portala koji na dnevnoj razini čitateljima isporučuju na stotine tekstova. Potaknut knjigom autora doc. dr. Tade Jurića: " Iseljavanje Hrvata u Njemačku. Gubimo li Hrvatsku?", koja je službeno promovirana 2018. godine u prostorijama Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta u Zagrebu, odlučio sam sagledati iseljavanje prikazom tema iseljavanja iz Hrvatske u hrvatskim medijima. „Hrvatski iseljenici žele ući s kapitalom u Hrvatsku, ali iz nekog razloga to ne uspijevaju učiniti. Hrvatska ima vrlo ugodnu klimu i sigurnost pa građani slobodno mogu hodati ulicom. To ne postoji u 70 posto zemalja u svijetu, čega možda i nismo dovoljno svjesni, no zbog čega bi trebali više cijeniti to što imamo. Nužno je jačanje institucija u Hrvatskoj, da bi ljudi prestali iseljavati. Mi nismo krivi za toliko iseljavanje, ali bit ćemo odgovorni ako pod hitno ne poduzmemo nešto”, zaključio je autor knjige Tado Jurić tijekom promocije (Kramarić, 2018).

Osim presjeka iseljavanja iz Hrvatske i opisa migracijskih teorija, funkcionalnosti i uloge medija u današnjem svakodnevnom životu, ovaj rad će se baviti temama vezanim uz iseljeničtvo koje se najčešće pojavljuju u hrvatskim novinskim portalima. Kako mediji oblikuju percepciju hrvatske javnosti o iseljeničtvu? Jesu li konotacije pozitivne ili negativne? Koje teme spominju u svojim člancima? Kakav dojam ostavljaju na one koji su promijenili prebivalište i svoju budućnost krenuli graditi u nekim drugim državama? Čitaju li i oni domaće portale, ako čitaju na kojoj razini i sl.? Neka su to od pitanja na koja će se nastojati dobiti odgovor, a samim time stvoriti i podloga za neka buduća istraživanja koja će uspoređivati rezultate ili čak detaljnije ispitivati stavove hrvatskog iseljeničtva o ovom gorućem pitanju.

2. ISTRAŽIVANJE

U ovom dijelu rada ukratko će se predstaviti korišteni pristup u istraživanju, korištena metodologija za provedbu i analizu istraživanja i tijek razvoja ovog istraživanja. Objasnit će se uzorkovanje sudionika te izdvojiti prednosti i nedostaci uočeni tijekom istraživanja. Istraživački problem usmjeren je na istraživanje sve češćih rasprava o utjecaju medija na iseljavanje iz Hrvatske. Ovaj rad ima namjeru istražiti stvarne razmjere utjecaja medija na navedeni problem. Provođenjem istraživanja nastoji se istražiti i ocijeniti odnos između medijske izloženosti i procesa donošenja odluka pojedinaca koji razmišljaju o emigraciji. To bi uključivalo procjenu utječe li medijski prikaz Hrvatske, njezinih perspektiva i cjelokupnog raspoloženja značajno na iseljeničke namjere i izbore stanovništva.

2. 1. Ciljevi istraživanja

Početna faza istraživanja obuhvaćala je tzv. desk istraživanje kojim su prikupljene postojeće literature, studije i baze podataka vezane uz utjecaj medija na iseljavanje iz Hrvatske. To će omogućiti stvaranju čvrstih temelja i znanja o temi i identifikaciji svih prethodnih istraživanja koja mogu poslužiti kao osnova za usporedbu i kontekstualizaciju nalaza.

Empirijsko istraživanje rada uključuje dvije ključne metode: analizu sadržaja i anketno istraživanje.

Uzevši u obzir postavljene ciljeve, ovaj će se rad baviti sljedećim pitanjima:

1. Koliko je tekstova o temi iseljavanja iz Hrvatske u razdoblju od 1. siječnja 2018. godine do 31. prosinca 2022. godine objavljeno na pet različitih portala (Index.hr, Dnevnik.hr, 24sata.hr, Večernji list, Tportal)?
2. Spominje li se samo iseljavanje iz Hrvatske ili i šira problematika vezana uz recentno hrvatsko iseljništvo?
3. Je li se u tom vremenskom periodu mijenjao broj tekstova o recentnom hrvatskom iseljništvu?
4. Kakva je percepcija anketiranih ljudi o iseljavanju i hrvatskom iseljništvu?

Postavljene hipoteze su sljedeće:

H1: U posljednje vrijeme portali objavljuju sve više tekstova o iseljavanju.

H2: Većina anketiranih osoba u istraživanju medije smatra glavnim krivcima za iseljavanje.

H3: Internet predstavlja dominantan izvor informiranja kod anketiranih osoba u istraživanju.

2.2. Metodološki pristup

U ovom radu se koristio kvantitativni pristup prikupljanja podataka odnosno kombinacija analize sadržaja s metodom anketiranja. Analiza sadržaja ima za cilj razumjeti izvor sadržaja, samu poruku, ciljnu publiku, svrhu ili motiv komunikacije, opseg ili učestalost određenih elemenata te utjecaj ili učinke koje može imati. Ona omogućuje istraživačima učinkovito i sustavno proučavanje velikih količina tekstualnih ili vizualnih podataka. U kvantitativnom pristupu, analiza sadržaja uključuje primjenu numeričkih ili statističkih tehnika za analizu podataka. Istraživači često unaprijed razvijaju sheme kodiranja ili kategorije kako bi klasificirali različite aspekte sadržaja. Teško je pronaći univerzalnu definiciju analize sadržaja u metodološkoj literaturi, no najzastupljenija je ona koja za analizu sadržaja kaže da je ona“ istraživačka tehnika za objektivni, sistematski i kvantitativni opis manifestnog sadržaja komunikacije” (Berelson, 1952: 18, prema Manić, 2017:27).

U drugom dijelu istraživanja primijenjena je kvantitativna metoda, odnosno metoda *online* anketnoga istraživanja. Anketa je standardizirani postupak s pomoću kojeg se potiču, prikupljaju i analiziraju izjave odabranih ispitanika s namjerom da se dobije uvid u njihove stavove, mišljenja, preferencije ili oblike ponašanja (Lamza Posavec, 2004: 82). Metoda anketiranja provedena je *online* putem. Svim ispitanicima dostavljen je cilj i svrha istraživanja, garancija anonimnosti podataka te link za anketni upitnik koji je formiran putem platforme *Google Forms*.

2.3. Uzorak

Kako u RH trenutno postoji preko 100 portala koji se bave prenošenjem vijesti, odabrano pet najrelevantnijih koji su aktivni na dnevnoj razini, a u odabiru su nam pomogli podatci najposjećenijih portala čijom se statistikom bavi međunarodna Gemius agencija koja redovito

prati frekvenciju posjećenosti „e-novina“ (elektroničkih novinskih portala). Za uzorak su stoga odabrani portali koji su po čitanosti pripadali u sam vrh, a to su 24sata.hr, Večernji.hr, Dnevnik.hr., Index.hr. i Tportal.hr. Jedan članak sa svojim opisom predstavlja jednu jedinicu analize. U uzorku je riječ o svim tekstovima koji tematiziraju iseljavanje iz Hrvatske. Oni su odabrani po principu da su objavljeni u periodu od 1. siječnja 2018. do 31. prosinca 2022., tj. petogodošnjim predmetnom razdoblju. Budući da postoje neka ranija istraživanja o tome, uzet je taj vremenski ciklus kako bi se istraživanje moglo usporediti s prethodnim rezultatima. Upravo iz tog razloga, uzorak za analizu sadržaja odabran je pretraživanjem ključnih riječi (iseljavanje, migracije, napuštanje) na tražilicama portala. Takvim pretraživanjem se na jednom mjestu dobivaju svi javno-dostupni članci koji su objavljeni pod tim ključnim riječima. Kod gotovo svih portala tekstovi su obilježeni datumom objave kako bi se uskladio vremenski period koji nas zanima u ovom istraživanju. Metodom anketnoga istraživanja obuhvaćeni su stavovi ispitanika koji su ispunili online anketu postavljenu u Facebook grupama koje okupljaju hrvatske iseljenike u drugim državama. Popis grupa u kojima je provedena anketa su slijedeće: „Hrvati u Irskoj“, „Hrvati u Dublinu“, „Hrvati u Švicarskoj“, „Hrvati u UAE“, „Hrvati u UK“, „Croats in Denmark.“ Među ispitanicima je bilo i onih koji prebivaju u Hrvatskoj, ali su u određenom periodu života živjeli izvan domovine pa su mogli dati svoj uvid. Neke od osnovnih socio-demografskih karakteristika navedenog uzorka ispitanika koji su sudjelovali u anketnom upitniku prikazani su kasnije u analizi rezultata anketnog istraživanja (Grafikoni 3. i 4.).

3. TEORIJE MIGRACIJA

Kroz povijest se pokušavalo objasniti fenomen kretanja stanovništva i izdvojiti teorije o migracijama. Budući da su migracije sastavni dio povijesti i događanja u svakoj zemlji izuzetno je teško izdvojiti jednu teoriju ili definiciju migracije. Brojni stručnjaci su pokušavali objasniti fenomen migracija, njezine prednosti i nedostatke te šire utjecaje kretanja stanovništva na ukupni prostorni razvoj. S obzirom da raste broj čimbenika koji bi potencijalno mogli utjecati na iseljavanje, u današnje vrijeme odluka o emigraciji određena je tzv. "push i pull faktorima" (Šarić 2020:10). Postoje brojne definicije pojmova „migracija“ i „migrant“. Prema tumačenju Međunarodne organizacije za migracije (akronim IOM), „migrant je osoba koja se seli ili se preselila izvan uobičajenog mjesta stanovanja u drugu zemlju privremeno ili trajno, iz raznih razloga" (IOM, 2019).

Kao što je navedeno u uvodu, klasifikacijom migracija se bavio Milan Mesić (2002: 250), koji migracije razlikuje prema nekoliko kriterija. Primjerice, s obzirom na kriterij dobrovoljnosti, postoje prisilne i dobrovoljne migracije (Wrong, 1956. prema Mesić, 2002: 250). Prisilna migracija podrazumijeva iseljavanje zbog hitnih potreba uzrokovanih iznenadnim ekonomskim šokovima, kroničnim poteškoćama zbog nerazvijenosti, gladi, prirodnih katastrofa ili katastrofa uzrokovanih ljudskim djelovanjem, progona, sukoba i društvenih nemira, degradacije okoliša, klimatskih promjena. Dobrovoljna migracija temelji se na inicijativi i slobodnoj volji osobe. (E-Mindful, Autor nadalje, razlikuje vanjske migracije, čije ishodište i cilj nisu u istoj zemlji te unutarnje migracije koje ukazuje na preseljenje unutar državnih granica. Nizozemski sociolog i geograf Hein de Haas bavi se pitanjem velike razlike u analizi čimbenika migracija. Tijekom posljednja dva desetljeća prisutna je želja za formiranjem samo jedne, općenite teorije migracije. No, prema autoru, problem leži upravo u raznolikosti fenomena migracija, kao i u isprepletenosti s drugim društveno-ekonomskim i političkim procesima (De Haas, 2007:8). Osim toga, pored prisilnih – dobrovoljnih te unutarnjih – vanjskih migracija, 20. stoljeće formiralo je još jednu sliku o migracijama koje ih dijeli na ekonomska i neekonomska iseljavanja. U tom kontekstu, kapital promatraju povijesno strukturalističke teorije migracija koje migrante smatraju pasivnim subjektom kojima upravlja novac i težnja ka boljem životu. S druge strane, zagovornici teorije modernizacije u fokus stavljaju pitanje "tko i zašto" migrira (Rajković Iveta, Horvatin, 2017: 248). Prema najranijim ekonomskim teorijama migracija, radnici iz država s viškom radne snage i nedostatkom kapitala napuštaju svoju domovinu i odlaze u bogatije države s manjkom radne snage (De Haas, 2007:20-21). Ishod toga je prostorno-ekonomska ravnoteža, navodi isti autor. Nakon migracije, potražnja radne snage u zemlji imigracije se smanjuje zbog čega pada cijena rada, dok zemlja koja ostaje bez radnika, "profitira" rastom cijena rada.

Everet Lee je 60-ih godina 20. stoljeća u sferi neoklasične teorije zagovarao „push-pull“ model migracija. Potisni faktori prisiljavaju stanovništvo ili osobu iz jedne zemlje da zatraže utočište u drugoj, bolji zemlji. Takvi uvjeti, koji tjeraju ljude da napuste svoje domove mogu uključivati nasilje, podstandardni nivo života, hranu, zemlju ili posao, glad ili sušu, politički ili vjerski progon, zagađenje ili čak prirodne katastrofe (Rosenberg, 2023). Pull faktori privlače osobe u određenu zemlju ili područje, a mogu utjecati i na povratak u zemlju podrijetla (Vukorepa, 2018.)

Njegova ideja naišla je na brojne kritike, a njegovi kritičari su svoje polazište nalazili u empirijskim studijama prema kojima ljudi iz najsiromašnijih sredina rijetko odlaze u najbogatije zemlje. „Push-pull“ model nije u mogućnosti objasniti zašto određena skupina ljudi migrira u jednu određenu zemlju umjesto u neku drugu (De Haas, 2007:19). Teško je objašnjivo jesu li ti faktori dominantniji u odabiru jer su iseljavanja često usmjerena prema gušće naseljenim gradovima i regijama, suprotno tezama neoklasicista.

Za razliku od neoklasične teorije migracije gdje se povratna migracija tretira kao faktor neuspjeha, u teoriju nove ekonomije povratnici se smatraju uspješnima, jer su postigli maksimalnu korist od migracije i vratili se kući s akumuliranom ušteđevinom ili znanjem (Grubelić, 2021.) Castels vidi ovaj pristup migracijama kao sredstvo kojim razvijene zemlje ostvaruju svoje ekonomske ciljeve na uštrb zemalja u razvoju (Šarić, 2020:13) Strukturalisti u svojoj kritici neoklasične teorije naglašavaju način njihovoga shvaćanja slobode izbora. Povijesni teoretičari strukturalnoga pristupa uzimaju u obzir ekonomske nejednakosti i ravnotežu moći koji određuju intenzitet migracija među državama, odnosno ograničavaju čovjekovu slobodu izbora. Strukturalisti se oslanjaju na masovne transfere ljudi kao radnika, kao što su gostujući radnici u Njemačkoj ili farmeri u Kaliforniji. Castles tvrdi da neoklasicizam ignorira povijesne migracije i daje preveliku težinu strukturalizmu i kapitalu kao presudnom faktoru u kretanju stanovništva.

Suvremene teorije migracije u žarište stavljaju međunarodne odnose i ekonomiju kao glavnu pretpostavku kako migracije mijenjaju razvojni okvir u obje zemlje, i useljeničkoj i iseljeničkoj. Društvene, demografske, kulturne, ekonomske i institucionalne karakteristike tih zemalja mogu se mijenjati u oba društva, tj. i u zemlji emigracije i u zemlji imigracije. Začetnik teorije svjetskih sistema Akin Mabogunje (nigerijski geograf) doživljava migracijski sistem kao kombinaciju mjesta koja se razlikuju prema razini dostupnosti usluga što dovodi do potrebe njihove razmjene i pojave migracija (De Haas, 2007:31). Mesić (2002:350) ističe problem tradicionalnih teorija koje ne propitkuju razloge internacionalnoga iseljavanja. One se nastavljaju čak i kad nestanu početni poticaji za migraciju koji se očituju najprije u kapitalu. Autor navodi kako migracijska odluka nije na pojedincu, već je ona dio strategije, što znači da se iseljavanje doživljava kao reakcija i obrana od potencijalnoga rizika (npr. manjak prihoda u obitelji koji nadomješta migrant svojim radom u inozemstvu).

Pojedini autori suvremene migracije nazivaju fluidnim ili nepotpunim migracijama kao način za opisivanje složenih obrazaca transnacionalnog zapošljavanja i naseljavanja. Te su migracije često privremene i pod utjecajem su uvjeta na tržištu rada, a odvijaju se unutar

različitih pravnih okvira (Engbersen, Okolski, 2010: 12). Također, Engbersen i Okolski spominju dvije perspektive o migracijskim kretanjima u Europskoj uniji: europesimiste i eurooptimiste. Europesimisti se usredotočuju na gubitke koje doživljavaju matične zemlje, kao što su pad broja stanovnika, pad BDP-a i odljev mozgova, što može dovesti do ekonomskog i tehnološkog zaostajanja. S druge strane, eurooptimisti na migraciju gledaju kao na dinamičan proces koji koristi i zemlji primateljici koja dobiva potrebnu radnu snagu i zemlji polazišta koja prima doznake od svojih iseljenika.

Bez obzira na raznovrsnost teorija migracija, primjenjivost tih teorija najviše ovisi o karakteristikama društava i povijesnom kontekstu zbog čega spomenuti koncepti mogu biti manje ili više izraženi (primjenjivi). Neovisno o tome iz koje perspektive gledali, činjenica je da je kretanje stanovništva prirodna pojava bilo da se radi o unutarnjim ili vanjskim migracijama (Troskot i dr., 2019: 887). Migracije su zatvoreni krug u kojem se izmjenjuju različite faze kod različitih država i o tome treba razmišljati kada govorimo o iseljavanju iz Hrvatske i mogućim programima povratka. Međutim, takav sadržaj ne pronalazi mjesto u medijskom prostoru o iseljavanju. Suvremena istraživanja i pokušaji razvijanja novih teorija temelje se na istraživanju prethodnih znanja o migracijama. Znanje o migracijama često je zastarjelo jer je migracija kontinuirani proces i ne postoji jedinstven, konačan odgovor zašto dio ljudi odlučuje migrirati, tj. ostati u svojim matičnim zemljama, iako u oba slučaju dominiraju isti razvojni uvjeti. Na migracije utječu različiti skupovi čimbenika, no njihova razina utjecaja, s obzirom na dokazanu selektivnost migracija, očito nije jednake važnosti za svakoga pojedinca.

Razmjere, složenost i dinamiku suvremenih globalnih migracija teško je definirati, a njihove posljedice često nadilaze prethodna predviđanja i očekivanja. Nije moguće svesti globalne migracije na jednu sveobuhvatnu teoriju ili model pa je pokušaj analiziranja migracija na temelju jedinstvenog strukturiranog obrasca s neposrednim uzrocima i posljedicama gotovo nemoguć.

4. ISELJAVANJE STANOVNIŠTVA IZ HRVATSKE

4.1. Valovi iseljavanja

U 19. i 20. stoljeću niz gospodarskih poteškoća i nezadovoljstvo političkom i gospodarskom situacijom doveli su do masovnoga iseljavanja hrvatskoga stanovništva s područja naše zemlje. U svom radu Jura (2014: 101) tvrdi kako su Hrvati krenuli u potragu za boljim životom u nama nepoznate krajeve, a zatim se analitički osvrnula na intenzitet emigracije. Od Prvoga svjetskoga rata s područja današnje Hrvatske trajno se iselilo 350.000 ljudi, a kasnije, u međuratnom razdoblju iselilo ih je još 125.000 (Jura, 2014: 101). Protjerivanje lokalnog stanovništva iz Dalmacije i Like, dviju regija koje su gospodarski posebno bile pogođene raznim bolestima vinove loze, natjeralo ih je na odlazak iz svoje zemlje, a u tom su trenutku Sjedinjene Američke Države potaknute brzim razvojem industrije bile su u potrazi za jeftinom radnom snagom.

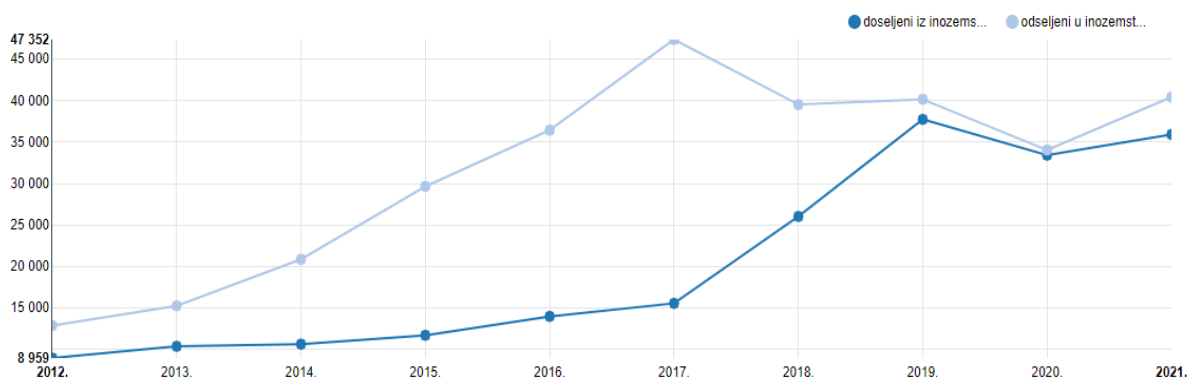
Nakon Prvoga svjetskoga rata mijenjaju se smjerovi iseljavanja. Prije I. Svjetskoga rata Hrvati su masovno iseljavali u SAD, no nakon što se ta zemlja zatvorila za masovna useljavanja, Hrvati su u velikom broju odlazili u Južnu Ameriku, Australiju, Novi Zeland, Kanadu i europske zemlje gdje su činili radnu snagu specijaliziranu za pojedinim djelatnostima, primjerice u vinogradarstvu i ribarstvu.

Ratne i poratne okolnosti potaknule su i veliki val iseljavanja iz zemalja bivše Jugoslavije koji je obuhvatio oko 150 000 izbjeglica iz Hrvatske u zapadnoeuropske zemlje (Župarić-Iljić, 2016:15.) Vremenski period od 1948. do 1991. godine karakteriziraju tri iseljeničke struje (Nejašmić, 2014: 414). Pariškim ugovorom potpisanim 10. veljače 1947. godine sklopljen je mir između Jugoslavije i Italije koji je stanovnicima omogućio opredjeljenje za talijansko državljanstvo zbog čega je do 1961. iz Hrvatske iselilo oko 200.000 ljudi (Ibler, 2008:47). S početkom 60-ih godina, otvorene su granice Jugoslavije čime je ona postala jedina socijalistička zemlja čije je stanovništvo krenulo masovno napuštati zemlju. Najvažnija imigracijska središta postale su zemlje Zapadne Europe, države koje su „vapile“ za potrebnom radnom snagom za jačanje industrijalizacije i bržu poslijeratnu obnovu. Odlazilo se ponajviše u Njemačku, Švicarsku, Austriju i skandinavske države. Isti autor ističe da je masovno iseljavanje počelo potpisivanjem sporazuma o radnoj snazi između Jugoslavije i Savezne Republike Njemačke 1968. godine, motivirano ekonomskim, ali i političkim razlozima (2014: 417). Razmjeri

iseljavanja prema Njemačkoj su bili izrazito značajni pa je ona primila gotovo 70,1% svih radnika useljenika iz Hrvatske. Prema procjeni autora (Nejašmić, 2014: 417), od 1961. do 1991. na rad u inozemstvo iz Hrvatske otišlo je oko 450.000 osoba, uključujući radnike na privremenom radu u inozemstvu i članove njihovih obitelji. Srbijanska agresija i rat na prostoru Hrvatske te poratne i tranzicijske teškoće, uz neizbježan utjecaj na društvena zbivanja i procese, posebice su utjecali i na demografska kretanja (Nejašmić, 2014: 417). Čizmić i Rogić (2011: 306) procjenjuju kako se u razdoblju od 1991. – 2001. iz Hrvatske odselilo 419.629 ljudi, što je činilo 11% od ukupnog broja hrvatskih stanovnika zabilježenih popisom stanovništva iz 2001. godine. Autori naglašavaju kako treba razlikovati tzv. odseljeničku skupinu stanovništva srpskoga etničkoga podrijetla koji su svrstavani u kategoriju „ostali odseljeni“, a procjenjuju da ih je oko 200 tisuća trajno napustilo Hrvatsku. Što se smjerova odseljavanja tiče, vidljiva su tri osnovna pravca. Dva su vrlo dobro poznata iz prijašnjih valova migracija, europski i američki migracijski tok, dok je treći smjer iseljavanja, onaj prema istoku bio relativno nov. Isti autori ističu kako u bilancu istočnog smjera treba uvrstiti i nekoliko ranijih valova hrvatskoga seljaštva za vrijeme 19. i 20. stoljeća na područje današnje Vojvodine u Srbiji. Zbog nesređene situacije u domovini, hrvatski iseljenici nisu se željeli vraćati, već su zasnovali obitelj i nastavili svoj život u postojećoj sredini. Na taj se način povećavao broj „iseljeničkih“ generacija koje odrastaju u novim sredinama, ali zahvaljujući osnivanju i djelovanju brojnih hrvatskih kulturnih udruga, održavana je povezanost s domovinom i njegovanje nacionalnoga identiteta. Za razliku od prošlih stoljeća, recentno iseljavanje iz Hrvatske u mirnodopskom razdoblju potaknuto je njezinim ulaskom u Europsku uniju 2013. godine. U prvih nekoliko godina, najviše Hrvata odlazilo je u tradicionalno useljeničke države za Hrvate kao što su Njemačka, Austrija, Švedska i Danska, a od 2018. godine u Irsku, vrlo privlačnu novu zemlju useljavanja hrvatskoga stanovništva (Rajković Iveta i Horvatin, 2018).

Kao što je i spomenuto, u ranijim valovima iseljavanja prednjačile su Dalmacije i Like, dok u recentnoj iseljeničkoj strukturi najveći udio čini iseljavanje iz Slavonije i Baranje, konkretno Vukovarsko-srijemske, Požeško-slavonske i Brodsko-posavske županije. Ulaskom u Europsku uniju najznačajniji dio zauzimaju radno-ekonomske migracije. Otvaranjem tržišta radne snage za radnike iz Hrvatske, olakšano je iseljavanje onim građanima koji nisu bili voljni dugo čekati na promjene u Hrvatskoj pa su otišli u zemlje s visoko razvijenim gospodarstvima (Vukorepa, 2018: 88). Teško je odrediti stvarne razmjere recentnoga hrvatskog iseljavanja zbog nepouzdanosti službenih podataka, kako u ranijim razdobljima tako i sada, zbog toga što mnogi iseljenici ne odjavljuju svoje prebivalište u Hrvatskoj (Šarić, 2020: 18).

Slika 1. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom od 2012. do 2021.

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS), 2023.

Već 2013. godine zabilježeno je oko 20% više iseljenih nego u prethodne dvije godine iako je Hrvatska članstvo u Europskoj uniji stekla tek početkom druge polovice 2013. godine (Sl. 1.). Rapidan rast iseljavanja bilježi se sve do 2017., nakon čega kreće opadanje u broju odseljenih u inozemstvo. Iseljavanje je usporeno u razdoblju između 2019. i 2021. godine zbog pojave i razvoja pandemije bolesti COVID-19 i privremenoga zatvaranja granica. Prema podacima DZS-a, između 2011. i 2020. godine u inozemstvo je iselilo 288.844 stanovnika odnosno dvjesto tisuća više nego u razdoblju 2001.—2010. kada ih se iselilo 88.548 (Pokos, 2017). Međutim, uvidom u publikacije Državnoga zavoda za statistiku, ne mogu se doznati pravi razmjeri iseljavanja jer mnogi stanovnici ne odjave svoje prebivalište prije nego što napuste Hrvatsku iako su prema Zakonu o prebivalištu iz 2012. to dužni napraviti (Narodne novine, 2012).

Državni zavod za statistiku je 2016. objavio da je iz Hrvatske iselilo 36 osoba, no do 2018. taj se broj popeo na 436 osoba. Najveći migracijski saldo zabilježila je Osječko-baranjska županija, a najviše iseljenih imala je Slavonija (Rajković Iveta i Horvatin, 2018.). Irska, kao i Hrvatska, je dugo bila iseljenička zemlja. Međutim, u posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća Irska je doživjela značajan gospodarski rast i transformaciju. Ekonomskom uspjehu Irske pridonijeli su čimbenici poput liberalizacije i otvaranja domaćih tržišta, uspješnog privlačenja izravnih stranih ulaganja, razvoja visokih tehnologija, fleksibilnog radnog zakonodavstva i sustava socijalne sigurnosti (Rančić i dr., 2010.). Irski model socijalnog partnerstva, koji uključuje postizanje i održavanje dogovora o društvenim i ekonomskim ciljevima između radnika, poslodavaca, predstavnika vlasti i neovisnih stručnjaka, odigrao je ključnu ulogu u gospodarskom uspjehu Irske. Nacionalno gospodarsko-socijalno vijeće, osnovano 1973.,

analizira i izvješćuje Sabor o strategijama gospodarskog razvoja (Rančić i dr., 2010). Ključne odrednice sporazuma o socijalnom partnerstvu su umjerenost u zahtjevima za radnom snagom i rast plaća, učinkovit sustav oporezivanja poduzeća te značajna ulaganja u stručno obrazovanje (Rančić i dr., 2010). Snažan gospodarski razvoj Irske u tom je razdoblju doveo do njezine reputacije „keltskog tigra” zbog znatno bržeg rasta u usporedbi s mnogim drugim zemljama EU (Rajković Iveta i Horvatin, 2018: 256). Napominje se da se migranti, uključujući i visokoobrazovane hrvatske državljane, često nalaze na poslovima nevezanim uz njihovu struku, poput pranja suđa, konobara i čišćenja. Unatoč razlikama između njihovih kvalifikacija i radnih uloga, ove pozicije nude redovitu tjednu plaću koja im omogućuje bolji životni standard u usporedbi s njihovom domovinom.

Nakon pojave prirodne depopulacije 1991. godine, pojačanih ekonomskih i ratom izazvanih migracija u zadnjem desetljeću 20. stoljeća, izumiranje stanovništva nastavlja se u kontinuitetu gotovo 40 godina. Nastavak prirodnoga pada stanovništva, uz izrazito veliku prosječnu starost populacije i negativnu vanjsku migracijsku bilancu od 2009. godine, potvrđuju uvjete za novo razdoblje tzv. puzajuće supstitucije stanovništva Hrvatske (Komušanac i Šterc, 2012:703). Puzajuća supstitucija stanovništva pojam je koji se upotrebljavao kod pojašnjavanja migracija u bivšoj državi: iseljavanje Hrvata iz Hrvatske i izvan bivše državne zajednice, a useljavanje Srba iz ostalih republika i pokrajina u Hrvatsku (Komušanac i Šterc, 2012). Iako je puzajuća supstitucija prekinuta agresijom na Hrvatsku, pojam možemo koristiti i danas u kontekstu suvremenog iseljavanja Hrvata izvan Hrvatske i pojačanog imigracijskog pritiska na europske granice pa tako i na hrvatske (Komušanac 2017) Poticaj nastavku negativnih trendova daju velika strukturalna nezaposlenost i recesija u gospodarskom sektoru pa je lako predvidjeti da će Hrvati izumirati (10 000 i više osoba na godinu) i ponovo se iseljavati, a stanovništvo širega regionalnog i europskog prostora useljavati i postupno supstituirati autohtonu hrvatsku populaciju (Šterc i Komušanac, 2012:703).

4.2. Čimbenici recentnoga iseljavanja

Hrvatska udruga poslodavaca (HUP 2018) naručila je istraživanje koje je provedeno od 15. ožujka do 15. svibnja 2018. na uzorku od 661 ispitanika iz Hrvatske koji su živjeli u 26 zemalja svijeta. Primarni cilj je bio analizirati poticaje iseljavanju od ulaska Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. do veljače 2018. godine. Istraživanjem je utvrđeno nekoliko razloga iseljavanja od kojih su redom istaknuti; neorganizirana i loše vođena država, besperspektivnost zemlje,

propadanje države, društva i naroda, zapošljavanje podobnih, stranačkih ljudi, korupcija i kriminal u državi i svim segmentima društva, rasprave o prošlosti, nedostatak perspektive za obitelj i djecu i sl. Istraživanje je također pokazalo i visoku razinu zadovoljstva trenutnim životom u „iseljeništvu“, tj. novom društvu i državi, ponajviše po pitanju lakšega pronalaska posla i/ili promjene radnoga mjesta te učinkovitosti javne (državne) uprave. S druge strane, najniža razina zadovoljstva zabilježena je u područjima stanovanja/smještaja i osobnoga zadovoljstva društvenim životom (Rešetar-Kovačić, 2018: 9-10).

Postoji naravno i privremeno iseljavanje pojedinaca, poput studenata i visokokvalificiranih stručnjaka, koji se na kraju vraćaju u svoju domovinu i svojim znanstvenim i istraživačkim radom pridonose društvu. Veza između akademske mobilnosti i cirkulacije mozгова usko je povezana s aktivnim sprječavanjem odljeva mozgovа zadržavanjem talentiranih studenata i visokoobrazovanih radnika. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju otvorile su se različite mogućnosti mobilnosti za hrvatske studente (Troskot i dr., 2019). Istraživanja pokazuju da mobilnost studenata potiče razvoj novih kulturnih, društvenih i akademskih vrijednosti, što dovodi do veće tolerancije i napora protiv diskriminacije na individualnoj i društvenoj razini. Kirbiš (2019: 234) navodi da međunarodna iskustva također daju studentima konkurentsku prednost na hrvatskom i međunarodnom tržištu rada, a istovremeno su vrijedan resurs za oporavak hrvatskog gospodarstva. Nadalje, značajan udio (90,8%) studenata može zamisliti da će u budućnosti raditi u inozemstvu. Studenti koji su imali međunarodna iskustva vraćaju nove ideje i perspektive, što ih čini vrijednim doprinosima inovacijama i ukupnom ljudskom potencijalu (Kocijan, 2022: 9).

Osim navedenih faktora, za mnoge mlade ljude želja za životom u liberalnijem okruženju, iskustvo novih kultura, upoznavanje različitih ljudi i profesionalno obrazovanje i sl. čine značajnu motivaciju za migracijom. Dok je za neke pojedince selidba u inozemstvo posljednje utočište za bolji život, drugi aktivno biraju migraciju zbog individualnih faktora koji potiču njihovu odluku (a nisu primarno vezani uz pronalazak posla). U tom se kontekstu spominje Irska kao atraktivna destinacija za međunarodne globalne migrante zbog široke uporabe engleskoga jezika, otvorenoga tržišta rada i dobre prometne povezanosti.

Zaključno, dugoročni učinak iseljavanja moći će se očitovati tek nakon jednog ili više desetljeća kada će „krunji naraštaji“ u dobroj strukturi, nastali iseljavanjem mladog stanovništva, imati znatno manji reproduktivni učinak (Pokos, 2017: 23). Ovaj odlomak baca svjetlo na motive i okolnosti vezane uz migraciju, posebice u kontekstu traženja boljih mogućnosti zaposlenja i poboljšanja kvalitete života.

4.3. Posljedice iseljavanja

Iseljavanje ljudi iz Hrvatske doista ima različite posljedice, kako kratkoročne tako i dugoročne. Kratkoročno gledano, evidentno je trenutačno smanjenje veličine populacije. Ovo smanjenje utječe na razne demografske čimbenike, poput rađanja, smrti, sklapanja brakova i razvoda, koji bi se dogodili u matičnoj zemlji da stanovništvo nije migriralo, o čemu govori Wetheimer-Baletić (1999: 281). Razni povijesni i geografski čimbenici su Hrvatsku stoljećima činili područjem pogodnim za migraciju. Negativna migracijska bilanca i trendovi iseljavanja doveli do postupnog pražnjenja hrvatskog teritorija, posebice u osjetljivim područjima. Čizmić i Živković (2005.) tvrde da intenziviranje hrvatskog egzodusa u kontekstu velike migracijske krize, uz priljev stanovništva iz Sjeverne Afrike i Bliskog istoka, predstavlja značajnu prijetnju identitetu i opstanku Hrvatske. Pokušaji kontroliranja ili preusmjeravanja imigrantskog vala kroz čimbenike kao što su organizacija, uređenost, financijski resursi, ekonomska moć i vojna snaga bili neuspješni i da će tako biti i u budućnosti. Planirana orijentacija stanovništva dovesti će do destabilizacije, kontrole i osvajanja prostora, te zamjene postojećeg stanovništva novim. (Šterc i Komušanac, 2012.)

Što se tiče dugoročnih ili odgođenih posljedica, iseljavanje mladih visokoobrazovanih pojedinaca može imati značajan utjecaj na demografski i gospodarski krajolik Hrvatske. Kada znatan broj obrazovanih pojedinaca napusti zemlju, to može dovesti do "odljeva mozgova", gdje se gubi vrijedan ljudski kapital i vještine. To potencijalno može spriječiti razvoj i konkurentnost domaće radne snage. Jedna od neposrednih pozitivnih posljedica iseljavanja prema Juriću (2018) jest privremeno smanjenje stope nezaposlenosti. Budući da mnogi iseljenici napuštaju Hrvatsku bez posla, broj nezaposlenih se u početku smanjuje. Međutim, dugoročno gledano, iseljavanje smanjuje ukupnu radnu populaciju i može stvoriti izazove za gospodarstvo zemlje. Upozorenja se javljaju i kada se razmatra struktura proračuna, koja se uvelike oslanja na oporezivanje potrošnje. Smanjenjem broja poreznih obveznika zbog iseljavanja, Hrvatska bi mogla doživjeti značajno smanjenje proračunskih prihoda. Istovremeno, značajan dio proračuna izdvaja se za rashode za mirovine. Sve manja domicilne radne snage može opteretiti održivost mirovinskih sustava i predstavljati financijske izazove u ispunjavanju mirovinskih obveza.

Zaključno, iseljavanje mladih, visokoobrazovanih pojedinaca može imati dugotrajan utjecaj na demografski sastav Hrvatske, gospodarski rast i fiskalnu situaciju. Rješavanje ovih izazova

mora uključivati strategije za privlačenje i zadržavanje talenata, promicanje gospodarskih prilika i osiguravanje financijske održivosti javnih usluga i mirovina. Negativan omjer radno sposobnog stanovništva i umirovljenika, koji je posljedica iseljavanja i niske stope nataliteta, sve će više opteretiti mirovinski i zdravstveni sustav. Ova demografska neravnoteža vrši pritisak na financiranje i održivost, budući da je manje radnika koji doprinose tim sustavima u usporedbi s brojem umirovljenika koji se na njih oslanjaju. Sve manji broj djece, pod utjecajem iseljavanja i negativne prirodne promjene, može dovesti do zatvaranja škola i otpuštanja osoblja. To može rezultirati manje konkurentnim obrazovnim sustavom s mogućim implikacijama na produktivnost i spremnost učenika pri ulasku na hrvatsko tržište rada.

Jedno od bitnih pitanja u ekonomskim analizama jest i utjecaj imigracije na plaće i zaposlenost domaćih radnika. Iako postoji opsežna literatura o ovom pitanju, mnogi se radovi suočavaju s konceptualnim i ekonometrijskim izazovima. Ovi izazovi mogu otežati donošenje konačnih zaključaka o učincima imigracije na rezultate tržišta rada. U kontekstu europskih zemalja empirijske analize nailaze na dodatne poteškoće kada je u pitanju prikupljanje statističkih podataka o imigrantima i njihovim karakteristikama. Čimbenici poput razine obrazovanja i kvalifikacija imigranata ključni su za provedbu temeljite analize. Međutim, dobivanje točnih i sveobuhvatnih podataka o tim karakteristikama može biti izazovno. Općenito, utjecaj imigracije na tržište rada složeno je pitanje koje zahtijeva pažljivu analizu. Iako su empirijska istraživanja dala vrijedne uvide, različiti rezultati i izazovi povezani s prikupljanjem podataka i analizom naglašavaju potrebu za daljnjim istraživanjem i studijama, posebno u manjim zemljama Europske unije (Jerić, 2019: 27). UN-ove projekcije broja stanovnika za Hrvatsku doista mogu poslužiti kao ozbiljno upozorenje za demografsku i cjelokupnu budućnost zemlje. Te se projekcije temelje na dugoročnim analizama i kombinacijom više modela koji uzimaju u obzir različite čimbenike i hipoteze. Cilj im je pružiti uvid u očekivane populacijske trendove koji će utjecati na niz javno-nacionalnih područja, npr. dostupnost radne snage, regionalni razvoj, funkcije prostora i razne društvene aktivnosti. Ako i UN-ove projekcije stanovništva ukazuju na posljedice depopulacije stanovništva u Hrvatskoj, jasna je potreba demografskoga planiranja kao osnove za planiranje razvoja zemlje. Opadanje ili stagnacija stanovništva može dovesti do izazova kao što je smanjenje radne snage, smanjena produktivnost i pritisak na socijalne usluge i infrastrukturu. Ti čimbenici mogu utjecati na ukupnu ekonomsku i društvenu dobrobit zemlje. Kako bi odgovorili na takve demografske izazove, kreatori politika u Hrvatskoj možda će morati razmotriti strategije za privlačenje i zadržavanje stanovništva, uključujući poticanje useljavanja, promicanje politika koje su prilagođene obiteljima i mjere

podrške za povećanje sudjelovanja radne snage i produktivnosti. Osim toga, dugoročno planiranje regionalnog razvoja i raspodjela resursa možda će morati uzeti u obzir promjenjivi demografski krajolik kako bi se osigurao održivi rast i uravnotežen razvoj u cijeloj zemlji (Šterc i Komušanac, 2012: 705).

Iako negativne posljedice iseljavanja obično nadmašuju pozitivne, postoje neke potencijalne koristi. Novčane doznake iz inozemstva, koje se često navode kao pozitivan ishod iseljavanja, mogu dugoročno pridonijeti poboljšanju ekonomske situacije obitelji. Kada iseljenici pošalju novac kući, to može imati pozitivan učinak na njihove obitelji i na gospodarstvo zemlje. Te novčane doznake također mogu biti u obliku ulaganja u gospodarstvo, a kada se emigranti na kraju vrate, mogu vratiti društveni kapital i pridonijeti razvoju različitih sektora. To može uključivati provedbu politika koje potiču poduzetništvo, inovacije i ulaganja, kao i mjere za poboljšanje obrazovnog sustava, potporu otvaranju radnih mjesta i stvaranje okruženja koje potiče pojedince da ostanu ili se vrate u Hrvatsku.

5. MEDIJI I DRUŠTVO

5.1. Utjecaj medija

Mediji danas više nemaju samo klasičnu ulogu informiranja nego oni oblikuju javno mnijenje i društvene silnice sukladno određenim društvenim i kulturnim obrascima. Povrh svega često imaju u mnogim relevantnim pitanjima izraženo drukčije stavove od hrvatske građanske javnosti (Tanjić, 2017, 2). U današnje vrijeme život društva i pojedinca prožet je medijima (Rešetar-Kovačić, 2018: 13). Nema društvenog prostora života u kojem se ne osjeća snažan utjecaj medija. Ističe se tako uloga medija u procesima socijalizacije. “Medijska socijalizacija” je pojam koji sociologija tumači kao uključivanje sredstva društvene komunikacije, tj. novih medija, s posebnim osvrtom na pitanje koliki je i kakav utjecaj inovativnih medija u jedinici za razvoj procesa socijalizacije. Masovni mediji novi su oblik komunikacije, institucije, organizacije i kulturne formacije. Institucije masovnih medija (TV - kuće, tisak) svaki dan

proizvode neki medijski sadržaj koji se isporučuje masi koja, za koju se podrazumijeva da ima pristup upravo tom sadržaju. Internet je jedina iznimka i ne pripada u masovne medije. Sadržaji koji nalazimo preko Interneta nije nužno namijenjeni prodaji, a komunikacija nije samo jednosmjerna (Peruško, 2011: 15). Publiku masovnih medija čine pojedinci koji selektivno i katkad kritički primaju i raznoliko dekodiraju poruke i sadržaje medija, ponajviše pod utjecajem svoje društvene okoline. Moderni su mediji zamijenili tradicionalne, a oni korisnicima omogućuju prostornu i vremensku dislociranost što je dovelo do toga da je publika koja se koristi medijima postala raznolika (2023a).

Model socijalizacije preko medija ne nudi mogućnosti samorazvoja identiteta ili potpunijega razumijevanja stvarnosti (iako ovo ponekad ima formalne pedagoške elemente, ali oni nisu tako naglašeni). To je zato što socijalizacija u njemu nije na prvom mjestu, već samo promatranje onoga što nudi sadržaj. Osim što obavlja važnu funkciju informiranja javnosti o svim važnim događajima iz našega društvenoga okruženja, masovni medij te iste događaje koristi za popunjavanje svojih naslovnica. Čak štoviše, mediji upravo senzacionalističkim vijestima, manipuliraju čitateljima i lakše dolaze do njihove pažnje. Ovdje u pitanje dolazi i njihova prava društvena odgovornost? Postoje primjeri lažno objavljenih, neprovjerenih informacija, pa čak i lažno objavljenih fotografija koje narušavaju nečiju osobnost i privatnost (Rešetar-Kovačić, 2018:14).

Treba reći da su novi mediji sve više personalizirani i cilj im je jednokratna potrošnja. Najčešći kriterij odabira je korisnost ili pravovremenost objavljivanja nekog sadržaja. Proučavajući medije, možemo jasno dobiti potvrdu kakov se u trenutku odvijanja jednog događaja, javlja zatrpanost vijestima i potpuna posveta svim medija jednoj temi. Usprkos tome, često se događa da unatoč dostupnosti velike količine informacija ljudi i dalje osjećaju potrebu za dobivanjem novih informacija. U tom aspektu čovjek biva ovisan o mediju koji mu pruža glavni izvor informiranja. Međutim, što ako bi tražio alternativne metode spoznaje? U dokumentu iz travnja 2018. *Tackling online disinformation: a European Approach*, koji se bavi problemom dezinformacija, Europska komisija kao jedno od rješenja problema vidi medijsku pismenost, odnosno naglašava da u borbi protiv dezinformacija „učinkovita dugoročna rješenja zahtijevaju podizanje svijesti, jačanje medijske pismenosti, široku uključenost dionika i suradnju javnih tijela, internetskih platformi, oglašivača, novinara i medijskih kuća“ (Agencija za elektroničke medije, 2021).

Radnje koje su pripadale isključivo zonama privatnosti sada su vidljive svima jer mediji svakodnevno rastu, a privatnost biva sve manjom. To ljude čini dostupnima u svakom trenutku. (Valković, 2016: 99-105). Moć i utjecaj medija danas je toliki da svakodnevno utječu na život pojedinca. Razvoj novih tehnologija promijenio je svijet u kojem živimo, naše navike, ponašanje i komunikaciju. Mediji utječu na način na koji ljudi oblikuju mišljenja u društvu i od velike su važnosti za stvaranje vrijednosti i stavova. Masovni mediji se svakodnevno spominju kao društvene institucije koje javno komuniciraju s raznolikom publikom. Oni su sredstvo pomoću kojeg se osigurava komunikacija, a posrednici se informiraju o svemu (Zgrabljic Rotar, 2005:16.)

Pojedinac je okružen velikom količinom informacija koje su mu svakodnevno dostupne. U svakoj sekundi, zahvaljujući pametnim uređajima koje svi danas imamo, možemo doznati što se događa u svijetu. Ima mnogo različitih društvenih mreža, vijesti, portala. Gotovo da ne postoji izvor iz kojega se ljudi ne mogu informirati te ih imamo u gotovo svim izdanjima. Električnu svjetlost ne razumijemo kao sredstvo komuniciranja, jer ona nema sadržaj navodi McLuhan (2008:13). Ona uklanja sve prostorne i vremenske stvari, baš kao što to rade i radio, telegraf, telefon, televizija. Kao što je nemoguće pratiti sve medije i njihov razvoj, još je teže pratiti protok svih informacija koje su nam iz minute u minutu dostupne.

Mnoge analize ističu međuovisni odnos medija i društva. Oni se razvijaju usporedno, pri čemu mediji djeluju kao prenositelji specifičnih poruka unutar društvene strukture. Uloga medija proteže se na olakšavanje komunikacije između različitih društvenih skupina, kao i između javnih institucija i javnosti, čime utječu i oblikuju dinamiku društva. Pri ispitivanju medija kao posrednika do izražaja dolazi medijska tehnička struktura (Marciuš, 2018:9). Sposobnost medija je takva da se razvijaju i prilagođavaju potrebama i zahtjevima društva. Za razumijevanje značaja i utjecaja medija na društvena zbivanja i dinamiku društvene strukture, u suvremenom društvu ključno je promatrati medije kao sastavni dio te strukture. Medijska pismenost danas uključuje i digitalnu pismenost. Trebamo učiti i kako se odnositi prema medijima, što ne znači kritizirati, već imati kritički odnos prema plasiranim informacijama. Nije dovoljno imati izgrađen vlastiti stav i predodžbu o nečemu, već je potrebno cijeli život postavljati pitanja sebi i drugima u procesu oblikovanja medijske pismenosti (Medijska pismenost, 2016). Raspodjela društvene moći unutar društva često je različita, a mediji u tehničkom smislu uvijek odražavaju svoj odnos s nositeljima društvene moći (Marciuš, 2018: 10). Drugim riječima, za učinkovito prenošenje poruka bira se medij koji uspostavlja

najučinkovitiju komunikaciju između nositelja društvene moći i medija unutar određene društvene strukture.

5.2. Pojam dijaspore u medijima

Značajna je uloga medija u iseljeničkom procesu i odnosu dijaspore prema domovini. Mediji igraju ključnu ulogu u oblikovanju javnoga mnijenja, širenju informacija i utjecaju na narativ oko iseljavanja (Šola i Bičvić, 2018). U Hrvatskoj, medijsko praćenje iseljavanja može imati i pozitivne i negativne učinke. S jedne strane, može podići svijest o izazovima s kojima se susreću iseljenici i istaknuti njihov doprinos i zemlji domaćinu i matičnoj zemlji. To može potaknuti osjećaj ponosa i povezanosti među dijasporom, jače održavanje veza s Hrvatskom te potencijalno doprinos njezinom razvoju. Isti autori navode kako, s druge strane, medijsko izvještavanje također može održavati negativne stereotipe ili se pretjerano fokusirati na poteškoće s kojima se suočavaju iseljenici, što može obeshrabriti potencijalne povratnike ili odvratiti investicijske i gospodarske prilike u Hrvatskoj. Štoviše, medijska pokrivenost može utjecati na javnu percepciju i političke odluke u vezi s iseljavanjem, kao što je provedba inicijativa za potporu iseljenicima ili rješavanje temeljnih pitanja koja potiču iseljavanje (Jurić i dr., 2020: 455). Posljednjih godina sve se više prepoznaje važnost dijaspore kao dragocjenoga resursa za zemlje podrijetla. Hrvatska je, poput mnogih drugih zemalja, provela inicijative za suradnju sa svojom dijasporom i iskorištavanje njihovih vještina, stručnosti i mreža za nacionalni razvoj.

Nadalje, napredak u komunikacijskoj tehnologiji i društvenim medijima promijenio je način na koji zajednice dijaspore komuniciraju sa svojim matičnim zemljama. *Online* platforme omogućuju komunikaciju u stvarnom vremenu, olakšavaju razmjenu informacija i omogućuju pripadnicima dijaspore sudjelovanje u političkim, kulturnim i društvenim raspravama. Mediji mogu iskoristiti ove digitalne kanale za premošćivanje geografskoga jaza između dijaspore i Hrvatske, olakšavajući dijalog i jačajući veze među njima (Jurić i dr., 2020: 457). Istraživanjem provedenim u nekoliko *Facebook* grupa (spomenute u uvodnom dijelu) vidljivo je kako su Hrvati u dijaspori organizirani u različite privatne grupe (virtualne zajednice), gdje prenose iskustva iz domovine te jednako tako pružaju informacije o državi u koju su imigrirali. Zbog sve jače povezanosti, iseljenicima je danas lakše doznati sva zbivanja iz Hrvatske nego li je to bilo u prošlosti dok nije bilo društvenih mreža niti interneta.

6. ISELJAVANJE IZ HRVATSKE U SUVREMENIM MEDIJIMA I PERCEPCIJA ISELJENIŠTVA O VAŽNOSTI I ULOZI MEDIJA

6.1. Analiza sadržaja odabranih hrvatskih portala o iseljavanju iz Hrvatske

6.1.1. Metodološki i istraživački postupak

U svrhu provođenja analize odabrano je pet najposjećenijih hrvatskih internetskih portala, čijom se statistikom bavi međunarodna Gemius agencija, a istraživano je koliko su članaka na temu iseljavanja iz Hrvatske objavili u proteklih pet godina. Vremenski se okvir istraživanja podudara s razdobljem intenzivnoga iseljavanja iz Hrvatske. Među pet odabranih portala najprije su za potrebe rada istraživani članci na portalu Dnevnik.hr, informativnom portalu Nove TV. Vremenski okvir istraživanja obuhvatio je pretraživanje prema ključnim riječima (iseljavanje, odlazak, emigracija), u manjim fazama po 12 mjeseci, a ukupno 5 godina. Vremenski okvir započeo je istraživanjem od 1. siječnja do 31. prosinca 2018. godine, a zatim je identičan postupak ponovljen za svaku iduću godinu sve do 31. prosinca 2022., a takva je matrica primjenjena i na svim ostalim odabranim (najposjećenijim) internetskim portalima.

Na slici (2) nalazi se primjer članka koji je usko vezan uz iseljavanje iz Hrvatske. Drugi od pet tabloida nad kojim se provodila analiza sadržaja bio je Index.hr. Riječ je o internetskim novinama koje od 2002. postoje kao web stranica, a objavljuje vijesti iz Hrvatske, Slovenije, Srbije i Bosne i Hercegovine. Uslijedilo je istraživanje i na portalima Večernji.hr i 24sata.hr, news portalima koji uz postojanje na *Online* platformi imaju svoje tiskano (print) izdanje. Oba su, prema istraživanju Gemiusa, također već dugi niz godina u samom vrhu najčitanijih portala. Ono po čemu se razlikuju od preostala tri portala jest činjenica da na svojoj stranici, po uzoru na utjecajne europske i svjetske medije, posjeduju članke s naplatom digitalnog sadržaja koji se nalaze u rubrici *Premium*.

Međutim, takva činjenica nije utjecala na istraživanje jer su i ta izdanja vidljiva kod pretraživanja, tj. moguće je pročitati prvi paragraf teksta iz kojega se saznaje radi li se o iseljavanju iz Hrvatske ili ne. Posljednji, peti na listi nalazi se Tportal.hr, internetski tabloid koji je inače u vlasništvu Hrvatskog telekoma. Pretraživanje se moglo lako provoditi, a sučelje je najuređenije kod portala Večernji.hr koji na jednu stranicu izlista sve članke po godinama, dok je kod drugih potrebno povlačiti od vrha prema dnu kako bi se sortirali. Također, u obzir su dolazili svi tekstovi u kojima se spominje iseljavanje iz Hrvatske, bili oni profesionalna

analiza nekog od hrvatskih stručnjaka u tom području, članak s podacima ili tek prenošenje vijesti/informacija.

Slika 2. Primjer istraživanja prema ključnoj riječi *iseljavanje*.

U borbi za o(p)stanak: Oni su (ne)slavni hrvatski rekorder u iseljavanju, otišao je svaki šesti stanovnik

"Dnevnik u Vašem selu" posjetio je južnu Liku, Gračac. Površinom je to najveća općina u Hrvatskoj, koja je lani bila neslavni hrvatski rekorder u iseljavanju.

Izvor: Dnevnik.hr

6.1.2. Istraživačka pitanja:

1. Koliko je tekstova na temu iseljavanja iz Hrvatske u razdoblju od 1. siječnja 2018. godine do 31. prosinca 2022. godine objavljeno na pet različitih portala (Index.hr, Dnevnik.hr, 24sata.hr, Večernji.hr, Tportal.hr).
2. Je li se u tom vremenskom periodu mijenjao broj tekstova o tome?
3. Ukoliko je došlo do promjena, koji je portal doživio najveći porast, a koji pad tekstova?

Jedinica sadržaja analize – Index.hr, Dnevnik.hr, 24sata.hr, Vecernji.hr, Tportal.hr.

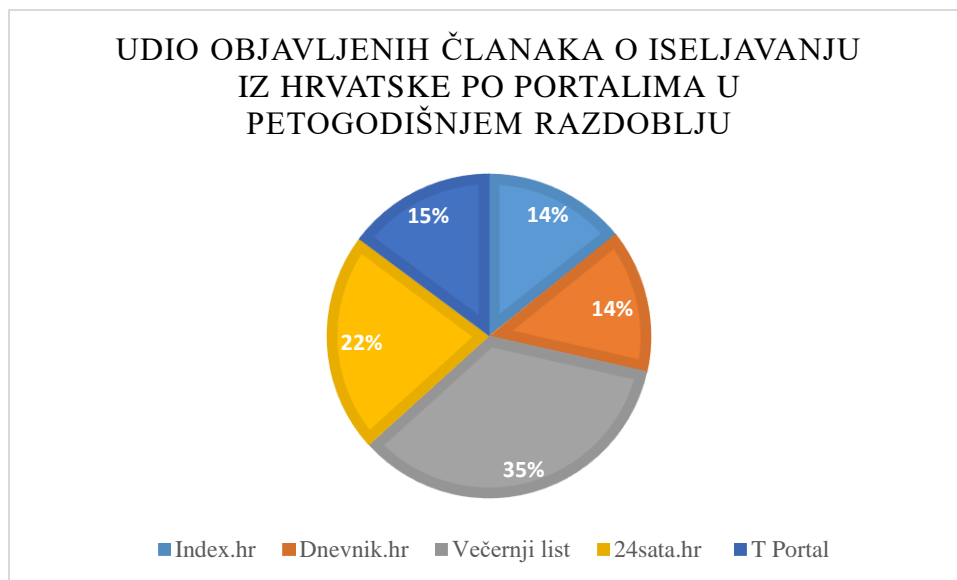
Tablica 1. Broj objavljenih članaka na temu iseljavanja iz Hrvatske

GODINA	2018	2019	2020	2021	2022	UKUPNO
Index.hr	24	18	35	17	16	110
Dnevnik.hr	29	29	23	13	16	110
Vecernji.hr	82	75	43	28	40	268
24sata.hr.hr	45	27	20	26	51	119
Tportal.hr	35	23	11	27	18	114

Ukupno	215	172	132	111	141	771
---------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

6.1.3. Kvantitativna analiza sadržaja i interpretacija rezultata

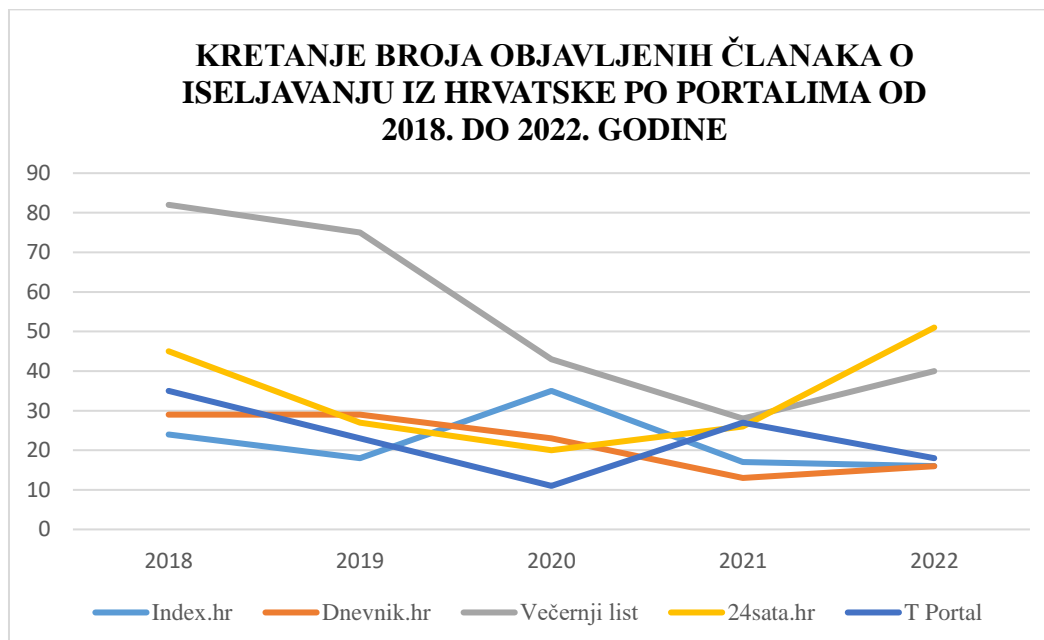
Kroz ovu analizu sadržaja nastojalo se dobiti odgovore na istraživačka pitanja. U radu je naglasak bio na količini medijskih tekstova o iseljavanju iz Hrvatske koje su domaći portali objavili u petogodišnjem periodu od 1.siječnja 2018. do 31. prosinca 2022. godine. Nakon dobivenih rezultata od ukupnog broja tekstova (771) na svih pet odabranih portala, ono što se može iščitati iz analize jest kako je najviše članaka o tome napisano na portalu Večernjega lista, ukupno 268 tekstova što čini 35% svih objavljenih članaka. Slijedi portal 24sata.hr koji je u istom periodu objavio 169 članaka, odnosno 22% ukupnog broja. Prati ih Tportal.hr sa 119 članaka (15%), dok je zanimljivo istaknuti kako su Index.hr i Dnevnik.hr tijekom tih pet godina objavili jednak broj članaka - 110. Doduše, razlikuju se po godinama, u nekima je Index.hr objavio više, a Dnevnik.hr manje i obrnuto, ali njihova suma identična je i iznosi 14% ukupno objavljenih članaka.

Slika 3. Udio objavljenih članaka o iseljavanju iz Hrvatske po portalima u petogodišnjem razdoblju

Na drugo istraživačko pitanje: „Je li se s godinama povećao broj tekstova na ovu temu?“, odgovor se razlikuje od portala do portala. Ako uzmemo Večernji list kao portal koji je ukupno

objavio najviše tekstova u petogodišnjem periodu, možemo vidjeti kako se opseg (broj) članaka kod njega smanjio. Kod njega je od 2018. pa sve do 2022. godine bilo najviše tekstova koji su se bavili takvom tematikom sve dok 24sata.hr nije plasirao 11 tekstova više od Večernjeg lista. U prvoj godini analize sadržaja, odnosno 2018., imao je čak 82 teksta što je, primjera radi, čak 58 tekstova više od portala Index.hr koji je iste godine objavio 24 članka. Međutim, upravo zato što je najveći broj ostvario te godine, uslijedila je silazna putanja koja je trajala sve do 2022. godine kad je na spomenutom portalu objavljeno 12 članaka više nego prethodne godine. Nadalje, kako su Index.hr i Dnevnik.hr u ovih pet godina objavili jednak broj članaka, bilo je zanimljivo promatrati u kojim se godinama razlikuje najveći broj objavljenih tekstova. Dnevnik.hr je 2018. i 2019. godine objavio 29 članaka te se nakon toga broj članaka smanjivao. Index.hr je, s druge strane, u 2020. godini, kada Tportal.hr (11) i 24sata.hr (20) bilježe najmanji broj tekstova u petogodišnjem ciklusu, objavio najviše tekstova, njih čak 35. Govoreći o Tportalu, po uzoru na Dnevnik.hr i Večernji list, situacija je i kod ovog portala identična. Najveći broj tekstova (35) objavili su 2018., a 2022. godinu su zaključili s 18 članaka. Suprotno tome, portal 24sata.hr je upravo te 2022. objavio 51 tekst o iseljavanju Hrvata iz domovine i tako u toj godini apsolutno prednjačio po broju tekstova.

Slika 4. Kretanje broja objavljenih članaka o iseljavanju iz Hrvatske po portalima od 2018. do 2022. godine

Ako pogledamo analitičku matricu sadržaja, možemo zaključiti da se broj objavljenih članaka na svim portalima ukupno smanjio tijekom godina, a najviše ih je bilo objavljeno 2018. godine – njih 215. Zaključno s 2022. godinom objavljen je 141 tekst o tome, na spomenutim portalima, tako da postoji velika mogućnost da ova 2023. godina nadmaši proteklu, što bi također pridonijelo potvrđivanju drugog istraživačkog pitanja. Razlog povećanja tekstova tijekom 2022. godine nalazi se u tome što su u rujnu objavljeni službeni rezultati popisa stanovništva koji se provodio godinu ranije. U odnosu na Popis 2011., broj stanovnika smanjio se za 413 056 osoba ili 9,64%. Jedan od glavnih razloga ovog negativnog trenda nalazimo upravo u iseljavanju iz Hrvatske stoga su brojni portali prenosili vijesti o tome te pored toga objavljivali intervjue i prenosili panele na kojima su brojni stručnjaci pričali o iseljavanju.

Istraživanje o broju objavljenih članaka o iseljavanju u ovom radu, može se uspoređivati sa sličnim istraživanjima u prethodnom razdoblju. Tako je primjerice, autorica Rešetar Kovačić (2018) u završnom radu naslova *Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske*, istraživala razdoblje od 1. srpnja 2013. do 1. srpnja 2018. godine. Prema prikupljenim podacima autorice, najviše ih je objavio portal Index.hr, čak njih 202, što iznosi 37% posto ukupno objavljenih članaka u analiziranim portalima. Na drugom mjestu po broju objavljenih članaka se nalazi portal 24sata.hr (109), zatim Dnevnik.hr (107), Tportal.hr (82), a portal Narod.hr najmanje, njih samo 48 što (8,8%). Ukupno je u tom razdoblju objavljeno 548 tekstova, što je za 223 manje od 771 članaka objavljenih od 2018. do 2023. godine.

Jasno je pritom kako sve nepovoljnija demografska slika u Hrvatskoj generira sve veći broj tekstova o temi iseljavanja. Jurić, Bakota i Kardaš s Hrvatskog katoličkog sveučilišta (2018) u svojem su istraživanju o iseljavanju u hrvatskim medijima stigli do idućih spoznaja. Prema njihovom istraživanju, kojim su analizirali sadržaje hrvatskih internetskih portala od listopada 2018. do siječnja 2019., tema iseljavanja bila je dominantno predstavljena u kritičkoj, a ne edukativnoj ili informativnoj formi. Istraživanjem su obuhvaćena četiri portala: Večernji list, 24sata.hr, Index.hr i Jutarnji list, a analiza je pokazala da sva četiri portala situaciju u Hrvatskoj prikazuju u izrazito negativnom svjetlu, a oko 75% članaka naglašava negativne aspekte. Samo je Večernji list, jedan od istraživanih portala, dao donekle pozitivnu sliku Hrvatske u oko 21% slučajeva. Istraživači su primijetili da je ta razlika između pozitivnih i negativnih slika proizašla iz činjenice da je većina članaka bila kritički orijentirana, s fokusom na kritiziranje Vlade, a ne na pružanje objektivnih informacija ili edukaciju građana.

Važno je napomenuti da se ove informacije temelje na specifičnoj studiji provedenoj u određenom razdoblju, a rezultati ne moraju odražavati trenutno stanje hrvatskih medija niti

njihovo praćenje iseljništva. Medijski narativi i izvještavanje mogu se razvijati tijekom vremena, pod utjecajem različitih čimbenika kao što su politička klima, događaji i promjene u medijskom krajoliku.

6.2. Anketno istraživanje o razini informiranosti i utjecaju medija

6.2.1. Uzorak i opća socio-demografska obilježja ispitanika

Osim analize sadržaja, za potrebe rada provedeno je kvantitativno istraživanje (online anketa) koje se putem platforme *Google forms* provodilo u razdoblju od 30. svibnja 2023. do 25. lipnja 2023. godine. Uzorak ispitanika formiran je po principu slučajnog izbora, tj. dobrovoljnosti i metodom snježne grude. Ciljana populacija su bili iseljene osobe iz Hrvatske i njihovi potomci, neovisno o mjestu i duljini života izvan domovine, a koji su članovi različitih udruga i zajednica na društvenoj mreži *Facebook*. Popis grupa u kojima je provedena anketa su slijedeće: „Hrvati u Irskoj“, „Hrvati u Dublinu“, „Hrvati u Švicarskoj“, „Hrvati u UAE“, „Hrvati u UK“, „Croats in Denmark.“ Ukupan broj ispitanika koji su sudjelovali u anketi je 236 (N=236). Anketni se upitnik sastojao od 14 pitanja podijeljenih u pet tematskih cjelina: (1) informacije o ispitaniku, (2) informiranost o Hrvatskoj, (3) razmišljanja ispitanika o iseljavanju iz Hrvatske, (4) utjecaj medija na iseljavanje te (5) percepcija Hrvatske (anketni upitnik dostupan je u Prilozima na kraju rada). Iako je online anketa u današnje doba jednostavan i lako dostupan alat koji se brzo distribuirao, ona ima i svoje nedostatke i ograničenja (Lamza Posavec, 2011: 104);

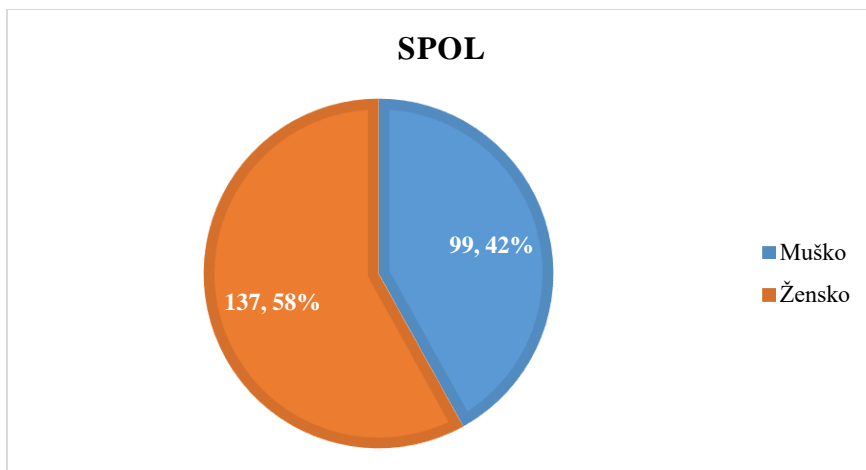
1. Ograničena zastupljenost uzorka. *Online* ankete ovise o ispitanicima koji imaju pristup internetu. To stvara potencijalnu pristranost jer isključuje pojedince koji nemaju internetsku vezu ili je manje vjerojatno da će koristiti internetske platforme. Ovo ograničenje može dovesti do nereprezentativnog uzorka koji možda neće točno odražavati cijelu populaciju.

2. Pristranost pri samoizboru. Čak i među onima s pristupom internetu, samo dio može odlučiti sudjelovati u anketi. Ova pristranost pri samoizboru može iskriviti rezultate ako se ispitanici sustavno razlikuju od ne ispitanika u smislu njihovih mišljenja ili karakteristika. To može dovesti do prevelike ili premale zastupljenosti određenih skupina i ugroziti mogućnost generalizacije nalaza.

3. Nedostatak kontrole nad ispitanicima. Internetskim anketama nedostaje izravan nadzor, zbog čega je teško provjeriti identitet ispitanika ili osigurati uvjete pod kojima ispunjavaju anketu.

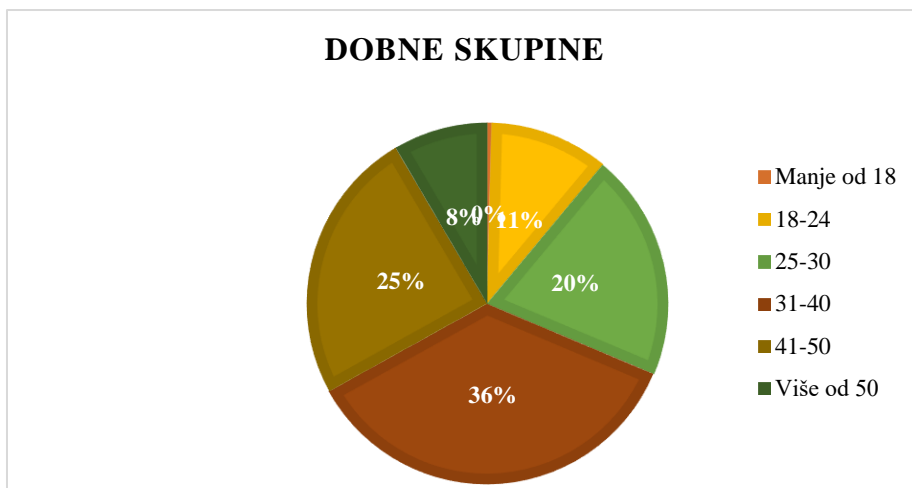
Ovaj nedostatak kontrole izaziva zabrinutost oko pouzdanosti i valjanosti prikupljenih podataka. S obzirom na ova ograničenja, važno je priznati da neprobabilistički uzorci dobrovoljaca, poput onih dobivenih *online* anketama, možda nisu prikladni za generaliziranje nalaza na cjelokupnu populaciju. Međutim, oni i dalje mogu pružiti vrijedne uvide kao dopunske informacije u kombinaciji s drugim istraživačkim metodama (Lamza Posavec, 2011: 66).

Struktura ispitanika prema spolu je uglavnom ravnomjerno raspodijeljena, s obzirom da je u anketi sudjelovalo 137 žena (58%) i 99 muškaraca (42%), stoga možemo reći da je uvjet reprezentativnosti ispunjen (Slika 5). Treba napomenuti kako, s obzirom na spolnu strukturu vanjske migracije stanovništva Hrvatske 2021. godine, u ukupnom broju odseljenih osoba iz Hrvatske u inozemstvo, prevladavaju muškarci s 63,5% (DZS, 2022).

Slika 5. Struktura ispitanika prema spolu

Prema očekivanju, najveću sklonost sudjelovanju u anketi iskazale su osobe u dobi između 25 i 50 godina, a osobito u dobi od 31 do 40 godine. Na uzorku od 236 ispitanika oni čine 36%. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske najveći broj iseljenih osoba 2021. godine bio je u dobi od 20 do 39 godina (45,9%) (DZS, 2022). U istraživanju koje je Tado Jurić proveo 2018. godine, broj iseljenika u ovoj životnoj dobi je bio nešto veći te je u referentnoj godini (2016.) iznosio 46,7%. Struktura ostalih ispitanika prema dobi uključivala je jednoga ispitanika mlađega od 18 godina, 25 u dobi od 18. do 24. godine (11%), dok je 8% ispitanika bilo starije od 50 godina. Dobnu selektivnost pri iseljavanju, osim navedene strukture ispitanika, potvrđuju i podatci DZS-a iz 2021. godine, prema kojima je broj iseljenih osoba iz Hrvatske u dobi iznad 50 godina sve manji.

Slika 6. Struktura ispitanika prema dobi

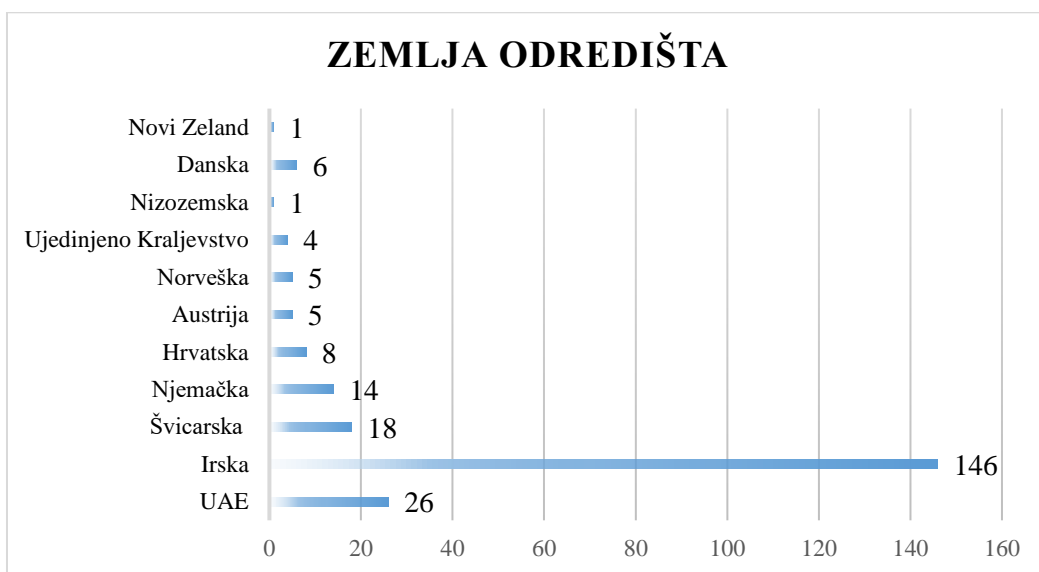
Tablica 2. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. godini

Starost	Doseljeni iz inozemstva			Odseljeni u inozemstvo		
	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
Ukupno	35 912	26 101	9 811	40 424	25 669	14 755
0 – 4	800	401	399	845	454	391
5 – 9	654	354	300	1 489	744	745
10 – 14	579	278	301	1 330	686	644
15 – 19	1 358	981	377	1 528	841	687
20 – 24	4 689	3 362	1 327	4 250	2 766	1 484
25 – 29	5 079	3 851	1 228	5 064	3 275	1 789
30 – 34	4 604	3 606	998	4 833	3 338	1 495
35 – 39	4 182	3 307	875	4 389	3 089	1 300
40 – 44	3 565	2 868	697	4 183	2 806	1 377
45 – 49	2 896	2 238	658	3 609	2 341	1 268
50 – 54	2 169	1 639	530	2 895	1 856	1 039
55 – 59	1 631	1 125	506	2 188	1 427	761
60 – 64	1 362	804	558	1 320	827	493
65 – 69	1 203	662	541	1 065	525	540
70 – 74	655	383	272	803	402	401
75 i više	486	242	244	633	292	341

Izvor: DZS, 2022.

Do ispitanika se dolazilo putem različitih *Facebook* grupa u kojima je postavljen anketni upitnik s garancijom anonimnosti. Anketni upitnik postavljen je u navedenim grupama: „Hrvati u Irskoj“, „Hrvati u Dublinu“, „Hrvati u Švicarskoj“, „Hrvati u UAE“, „Hrvati u UK“, „Croats in Denmark.“ Što se tiče boravišta ispitanika u trenutku ispunjavanja ankete, ispitanici trenutno žive na tri kontinenta, Europi, Aziji te Australiji i Oceaniji. Analiza strukture ispitanika prema

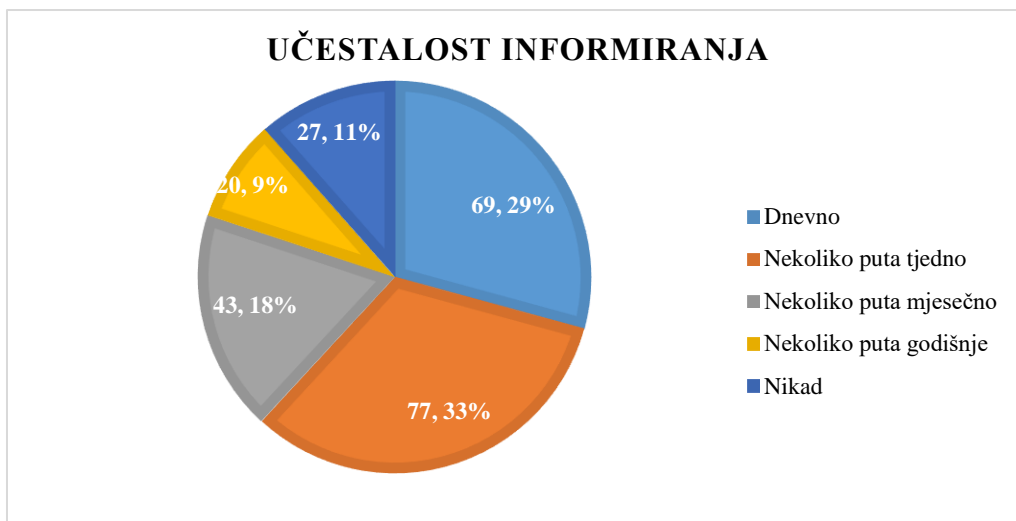
zemlji trenutnoga boravišta (zemlja odredišta) pokazuje kako je najviše ispitanika bilo iz Irske (62%), Ujedinjenih Arapskih Emirata (10%), Švicarske (8%), Njemačke (7%), Hrvatske (3%), Danske (3%) te gotovo podjednako iz Austrije, Norveške i Ujedinjenoga Kraljevstva (oko 2%) te jedan ispitanik iz Novoz Zelanda. Među 3% anketiranih osoba koji su kao mjesto boravištva stavili Hrvatsku odnosi se na poznanike do kojih se došlo tako što im se putem aplikacije WhatsApp-a poslala anketa u kojoj su sudjelovali. Odabrani su zato što im je do ove godine mjesto prebivališta bilo izvan Hrvatske (Irska) stoga su anketu ispunjavali iz perspektive iseljenika. Najviše odgovora prikupljeno je iz Irske (146), odnosno grupe „Hrvati u Irskoj“, koja broji najviše članova, čak 12,9 tisuća.

Slika 7. Struktura ispitanika prema zemlji odredišta

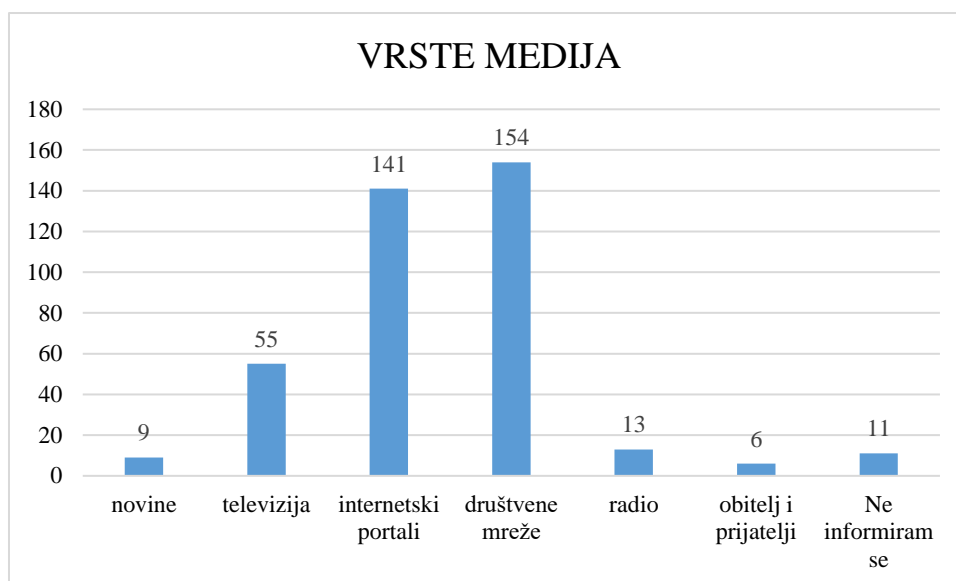
6.2.2. Rezultati anketnoga istraživanja

U drugom dijelu ankete ispitivala se razina informiranosti o Hrvatskoj među ispitanicima, tj. ostvaren je uvid u njihove navike čitanja hrvatskih portala i medija. Odgovori na pitanje „Koliko često pratite vijesti iz Hrvatske?“ otkrili su učestalost praćenja vijesti iz Hrvatske te je ujedno stvorena podloga za utvrđivanje razine interesa ispitanika za društveno-politički okvir iseljavanja. Većina ispitanika vijesti iz Hrvatske prati na dnevnoj ili tjednoj bazi (62%), dok se njih 11% posto ne informira uopće o događanjima u Hrvatskoj (Slika 8).

Slika 8. Učestalost informiranja ispitanika o Hrvatskoj putem medija

Kad govorimo o medijima pomoću kojih se iseljenici informiraju o događajima u Hrvatskoj, postavljeno je pitanje o izvorima informiranja na temelju kojih kreiraju svoju percepciju Hrvatske. Sukladno tome, ispitanicima je u anketi postavljeno pitanje: „Koji su najčešći izvori informiranja o našoj zemlji?“ s mogućnošću višestrukoga označavanja odgovora. Sukladno geografskoj distanci i rapidnom napretku elektroničkih medija, najviše ispitanika kao izvore informiranja o Hrvatskoj navodi društvene mreže (151) i internetske portale (141) (Slika 9). Distinkcija između društvenih mreža i internetskih portala napravila se tako što se pod društvenim mrežama mislilo na *Facebook*, *Instagram*, *TikTok* ili druge društvene mreže što ih razlikuje od internetskih portala. Prvi idući izvor informiranja bila je televizija koju je odabralo čak 55 anketiranih osoba dok su idući redom bili radio (13), novine (9) te obitelj i prijatelji (6), dok se 11 osoba uopće ne informira o zbivanjima u Hrvatskoj (Slika 9.) Osobito je to zanimljivo s obzirom da je analiza sadržaja utvrdila visok broj članaka objavljenih o iseljavanju koje su eminentni hrvatski internetski portali objavljivali na godišnjoj razini, a s kojima su se, očito, susretali i ispitanici.

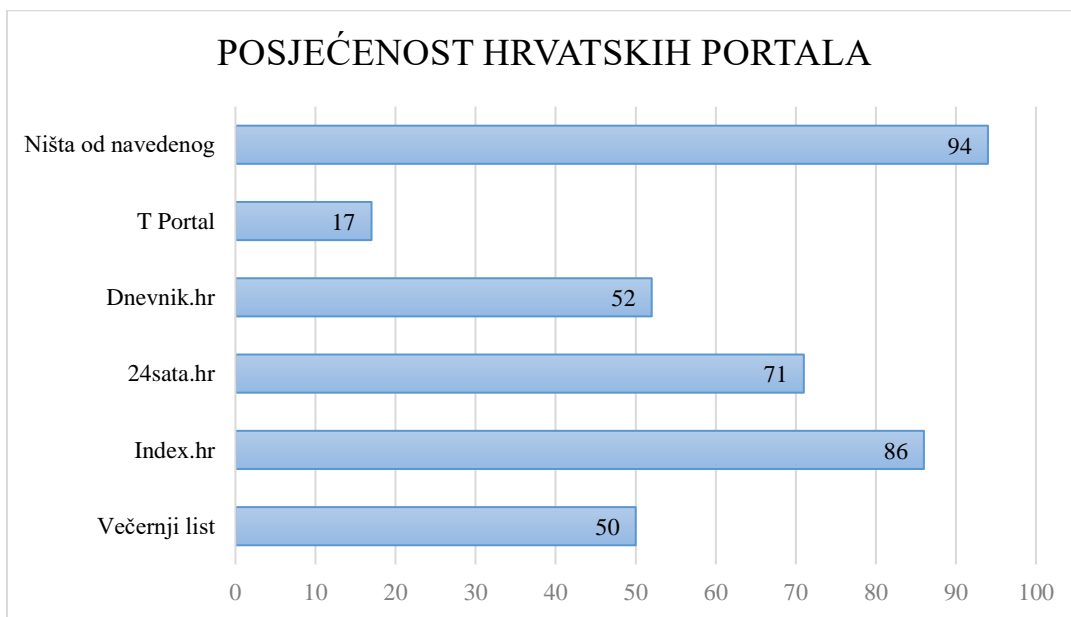
Slika 9. Struktura glavnih izvora informiranja prema vrsti medija (višestruki odgovori)

Skoko, Ježovita i Plenković s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u svojem su istraživanju „*Imidž Hrvatske iz perspektive hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u različitim dijelovima svijeta*“ (2022.), po pitanju informiranosti o Hrvatskoj, potvrdili kako je najdominantniji kanal internet preko kojega vijesti o Hrvatskoj dobiva prati između 59,0% i 64,2% iseljenika. Zanimljivo, razgovori s rodbinom ne zaostaju puno za internetom pa za oko 50% iseljenika taj izvor predstavlja važnu sponu s domovinom. Za razliku od interneta, najmanje dominantnim izvorom se pokazao tisak kojega koristi između 7,5% i 10,2% posto iseljenika, što je znatno manji udio od ostalih izvora. Ovakav rezultat je očekivan ako se uzme u obzir brzina i dostupnost informacija putem hrvatskih elektroničkih medija te manjak zastupljenosti vijesti o Hrvatskoj u stranim tiskanim izdanjima. Analizom provedenom u ovom radu, utvrđeno je kako je tisak također najmanje zastupljen izvor informiranja pa tek 9 ispitanika vijesti prati putem novina (tiskovina). Sličan zaključak o prevagi internetskih portala donosi i istraživanje autorice Ćorić (2021). Na pitanje o korištenju pojedine vrste medija i preferiranim kanalima informiranja, dana je mogućnost višestrukog odabira, a čak 84,3% ispitanika opredijelilo se za internetske portale, njih 62,6% za društvene mreže, 38,3% ispitanika za televiziju, dok druge vrste medija bilježe znatno manju zastupljenost.

Na temelju predstavljenih rezultata i pregleda sličnih istraživanja, treća hipoteza o dominaciji internetskih izvora kao glavnih sredstava informiranja ispitanika o Hrvatskoj, je u potpunosti potvrđena. Pri tom treba napomenuti kako se društvene mreže, jednako kao i internetski portali definiraju kao vrsta usluge koja se javlja u obliku web-domene pa ih se najčešće kategorizira u pojam internetskih (elektroničkih) medija. Ono što posebno začuđuje jest činjenica da je

prikupljanje vijesti iz Hrvatske preko obitelji i prijatelja najmanje zastupljen odgovor u odnosu na istraživanje koje su proveli Skoko, Ježovita i Plenković 2022. godine.

Kako se analiza sadržaja bavila proučavanjem pet različitih hrvatskih internetskih portala, u anketi se utvrđivalo prate li ispitanici navedene portale s opcijom višestrukog odgovora. Na temelju rezultata potvrđeno je da ispitanici u najvećoj mjeri ne posjećuju niti jedan od navedenih portala jer je njih 39,7% posto odgovorilo s „ništa od navedenoga“ (Slika 10). Index.hr koji je u analizi sadržaja zadnji po broju objavljenih članaka o iseljavanju (predmetna analiza od 2018. do 2023.godine) (Tablica 2., str. 21.), najčitaniji je portal kod iseljenika koji posjećuju hrvatske portale. Posjećuje ga ukupno 86 ispitanika, tj. 36,3%. Njih 71 odabralo je 24sata.hr kao primarni portal koji posjećuju, dok je Dnevnik.hr odabralo njih 52. S druge strane, Večernji list s 21,2% ima drugu najmanju posjećenost/čitanost, iza Tportala koji služi kao izvor informiranja za samo 17 ispitanika (Slika 10 – str. 32).

Slika 10. Razina informiranosti/posjećenosti na odabranim hrvatskim internetskim portalima

Treba uzeti u obzir da se ovdje nije ispitivalo u kojoj mjeri prate vijesti vezane uz iseljavanje iz Hrvatske, već samo prisutnost na navedenim portalima. Dakle, fokus je bio samo na specifičnoj vrsti informiranja na internetskim portalima koji je važan za provedeno istraživanje. Međutim, treba biti oprezan jer u mnogim su zemljama profesionalni standardi za medije zakonski regulirani kako bi se osiguralo pružanje vjerodostojnih, objektivnih i točnih informacija javnosti. Ovi standardi imaju za cilj promicanje odgovornog novinarstva i zaštitu integriteta profesije. Međutim, medijska manipulacija ponekad može djelovati unutar granica zakona,

zbog čega ju je teško dokazati u pravnom smislu. Medijska manipulacija odnosi se na namjerne taktike koje se koriste za iskrivljavanje ili utjecaj na prezentaciju informacija, često u pristrane ili manipulativne svrhe. To može uključivati tehnike poput selektivnog izvještavanja, senzacionalizma, propagande ili širenja dezinformacija. Iako ove prakse mogu kršiti etičke smjernice ili profesionalne standarde, one ne moraju nužno prijeći zakonske granice osim ako uključuju klevetu, uvredu ili druge specifične zakonske povrede.

Dokazivanje medijske manipulacije u pravnom smislu može biti teško zbog nekoliko čimbenika. Prvo, medijske organizacije i pojedinci često imaju zaštitu slobode govora i slobode tiska, što dopušta određeni stupanj uredničke diskrecije i izvještavanja temeljenog na mišljenju. Drugo, medijska manipulacija može biti suptilna i subjektivna, zbog čega je teško pružiti konkretne dokaze o namjernoj manipulaciji. Treće, teret dokazivanja leži na strani koja podnosi optužbu, a pokazivanje namjere ili zlobe može biti složeno.

Kako bi odgovorile na te izazove, neke zemlje imaju posebne zakone ili regulatorna tijela koja nadziru medijske prakse i istražuju slučajeve medijske manipulacije. Ovi zakoni i institucije igraju ulogu u provođenju profesionalnih standarda, rješavanju pritužbi i poduzimanju pravnih radnji kada je to potrebno. Međutim, učinkovitost ovih mjera može varirati, a granica između legitimne uredničke diskrecije i manipulativne prakse može biti subjektivna. Za korisnike medija važno je kritički procijeniti informacije koje primaju i tražiti više izvora kako bi osigurali dobro zaokruženu perspektivu. Medijska pismenost i svijest o mogućim pristranostima i tehnikama manipulacije mogu pomoći pojedincima da se snađu u složenom medijskom krajoliku.

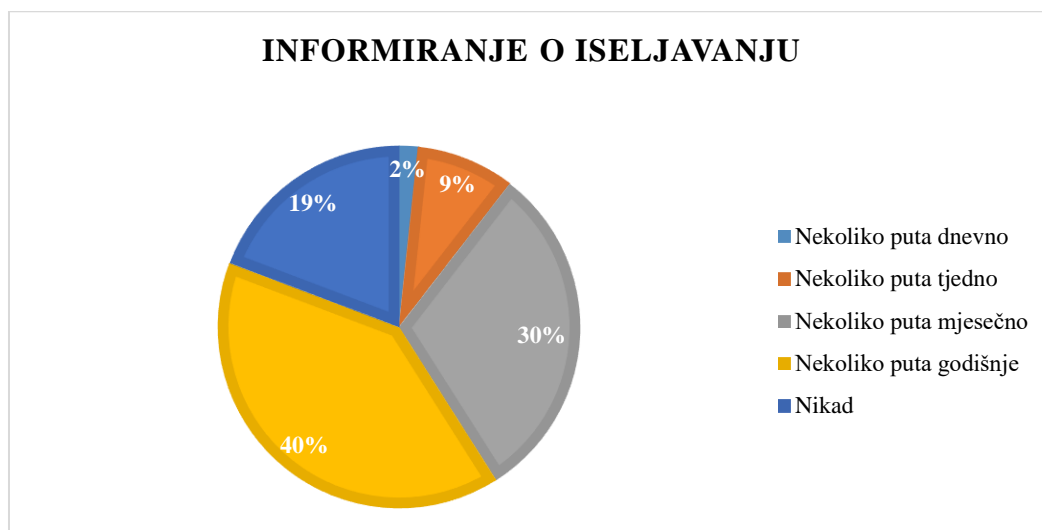
U trećoj cjelini anketnoga upitnika ispitivan je interes za praćenje problematike hrvatskoga iseljništva korištenjem Likertove skale koja povećava osjetljivost rezultata i omogućava bilježenje intenziteta odgovora (5 stupnjeva), no glavni je nedostatak u tome što one mogu biti prezahtjevne u pogledu stupnjevanja odgovora i samoprocjene (Lamza Posavec, 2011: 28).

Tablica 3. Razina interesa za temu hrvatskog iseljništva

PITANJE	Uopće me ne zanima (1)	Uglavnom me ne zanima (2)	Niti me zanima, iti me ne zanima (3)	Uglavnom me zanima (4)	Izrazito me zanima (5)
Zanima li vas tema hrvatskog	20,3%	18,1%	30%	13,9%	17,7%

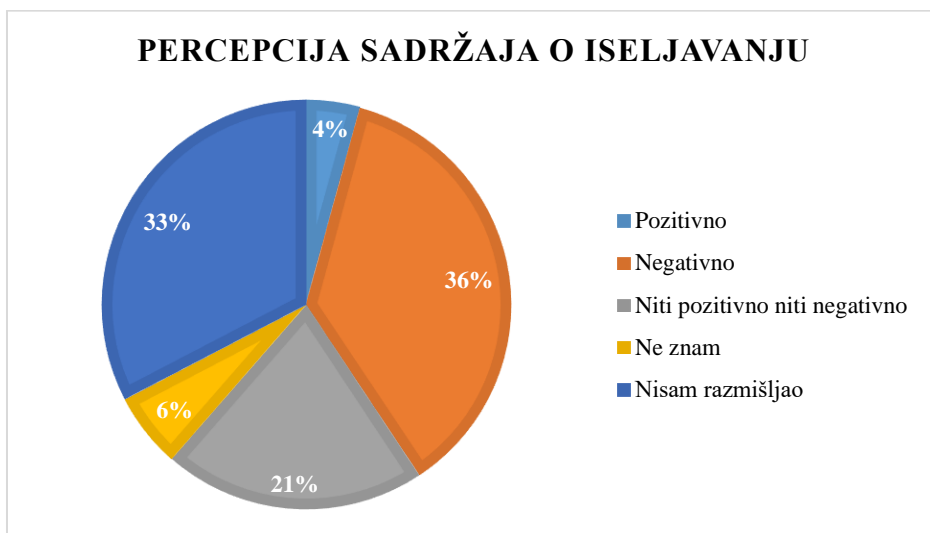
iseljeništa?					
--------------	--	--	--	--	--

Prema rezultatima o razini interesa za temu hrvatskog iseljeništa, prikazana je otprilike srednja razinu interesa kod ispitanika s obzirom da 30% njih niti zanima niti ne zanima navedena tematika (Tablica 3.). Štoviše, druga najdominantnija razina interesa je potpuna nezainteresiranost koju je iskazala 1/5 ispitanika. Problematika hrvatskoga iseljeništa je širok pojam pa postoji rizik da ispitanici nisu u potpunosti bili sigurni što se pod time podrazumijeva, međutim ako pogledamo skalu njihovih odgovora, vidimo da postoji 17,7% onih koji pokazuje visoku zainteresiranost za hrvatsko iseljenišvo. Za razliku od ranije postavljenog pitanja o učestalosti praćenja vijesti iz Hrvatske (Slika 8. str. 29), u idućem se pitanju pokušalo utvrditi koliki postotak ispitanika prati vijesti o izraženom procesu iseljavanja iz domovine. Suprotno od visoke učestalosti praćenja općenitih vijesti iz Hrvatske na dnevnoj i tjednoj razini, najviše ispitanika (40%) pročita vijesti o iseljavanju samo nekoliko puta godišnje ili nekoliko puta mjesečno (30%) (Slika 11). Kako je uočeno u analizi sadržaja, iseljavanje je najaktualnije u trenutcima objave novih demografskih podataka Državnoga zavoda za statistiku RH, najčešće nakon objave rezultata popisa stanovništva, kao što je to bio slučaj u 2022. godini. Samo 2% ispitanika vijesti o iseljavanju prati na dnevnoj razini, što čini najmanje zastupljen odgovor, dok 19% uopće ne prati/čita takve tekstove (Slika 11).

Slika 11. Učestalost informiranja ispitanika o iseljavanju iz Hrvatske

Sljedeće pitanje je bilo vezano uz percepciju prikazanoga sadržaja o iseljavanju. 36% ispitanika izjasnilo se da je, prema sadržaju tekstova, fenomen iseljavanja uglavnom imao negativnu konotaciju. Njih 39% posto ne može procijeniti ili nikada nije razmišljalo kako se ova tema prikazuje u medijima, 21% posto ispitanika smatra da se o iseljavanju ne piše niti pozitivno niti negativno, dok 4% posto ispitanika misli da se iseljavanje prikazuje kao pozitivan fenomen (Slika 12).

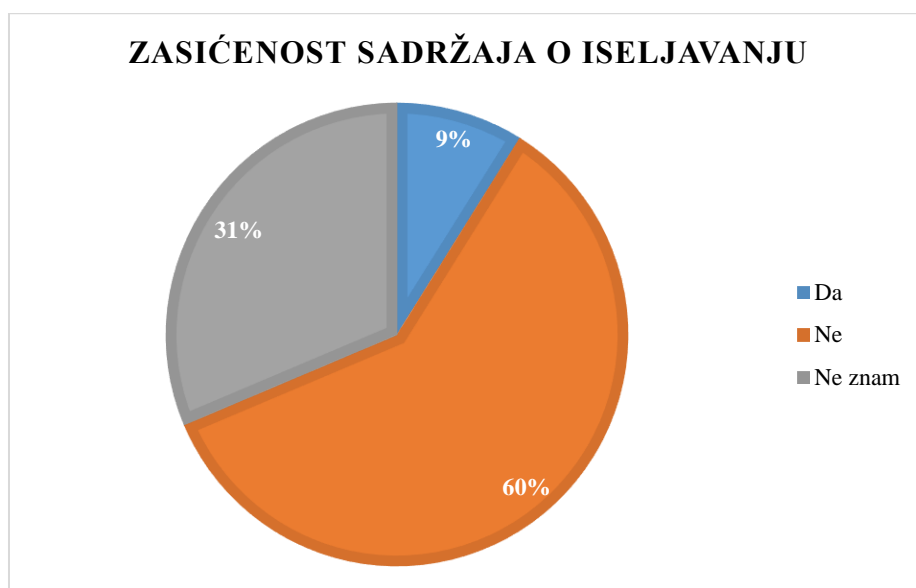
Slika 12. Percepcija ispitanika o utisku sadržaja vezanih uz iseljavanje

Na temelju prethodnih istraživanja, Jurić, Kardaš i Bakota (2020.) u svojoj su se analizi o fenomenu suvremenog iseljavanja iz Hrvatske bavili istraživanjem različitih portala među kojima su 24sata.hr, Index.hr i Večernji list. Analizirali su način prikaza Hrvatske i iseljeničkih zemalja kako bi se dobio uvid jesu li članci više orijentirani na kritiziranje Hrvatske ili uzdizanje slike useljeničkih zemalja. Analizom članaka dolazi se do zaključka kako portali pokazuju stanje u Hrvatskoj kao negativno, a pozitivna slika Hrvatske očituje se najviše u člancima Večernjeg lista (21%) (Jurić, Kardaš i Bakota, 2020: 467). Nadalje, autorica Rešetar-Kovačić u svojoj analizi zaključuje kako je većina svih članaka na portalima (24sata.hr, Večernji list, Index.hr.hr, Dnevnik.hr, Tportal) bila napisana u negativnom kontekstu. Govori se većinom o velikim brojkama hrvatskih građana koji iseljavaju, o praznim kućama i selima, praznim razredima u školama, nesposobnoj vlasti i općenito lošem stanju u Hrvatskoj zbog kojega su ljudi prisiljeni iseliti.

Najmanji dio članaka napisan je u neutralnom kontekstu, s obzirom da su iznijete samo brojke onih koji su otišli, bez razloga iseljavanja ili iznošenja nekih drugih motiva za takve

odluke. Pozitivnih je tekstova bilo jako malo, a u njima se uglavnom pisalo o potezima koje vlast poduzima kako bi smanjila iseljavanje, o napretku Hrvatske te nekim drugim segmentima, kao što navodi autorica Rešetar-Kovačić (2018:31).

Nadalje, ispitujući količinu prisutnih tekstova o iseljavanju u hrvatskim medijima, postavljeno je pitanje; „Smatrate li da mediji daju previše prostora temi iseljavanja?“. Najveći dio ispitanika, njih 60% tu je tvrdnju odbacilo, dok 9% smatra da je takvih tekstova previše u hrvatskom medijskom prostoru (Slika 13).

Slika 13. Stavovi ispitanika o količini tekstova o iseljavanju u medijima

Tendencija negiranja na ovom pitanju se bolje razumije kada se analiziraju odgovori u idućoj tvrdnji; „Mediji imaju bitnu ulogu u poticanju iseljavanja iz Hrvatske.“ Prema odgovorima različitoga intenziteta, 36,7% ispitanika je neutralno, 18,6% u potpunosti se ne slaže s tom tvrdnjom, dok se 16% u potpunosti slaže (Tablica 4).

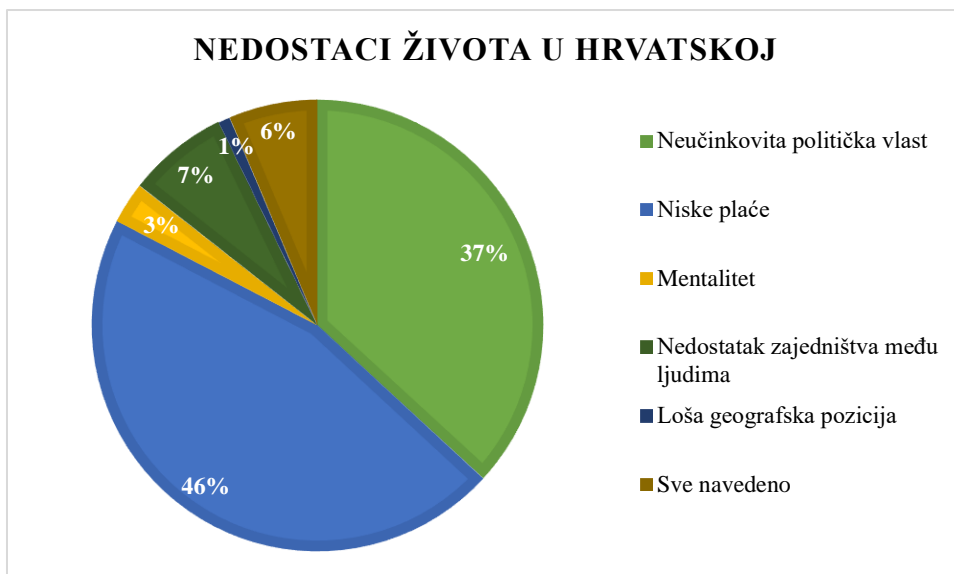
Tablica 4. Mišljenje o utjecaju medija na iseljavanja iz Hrvatske

TVRDNJA	U potpunosti se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se ne slažem, niti se slažem (3)	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
	(1)	(2)		(4)	(5)

Mediji imaju bitnu ulogu u poticanju iseljavanja iz Hrvatske.	18,6%	13,9%	36,7%	14,8%	16%
---	-------	-------	-------	-------	-----

Kako se pokazalo na slici 10 (str. 33) ukupno 70% posto ispitanika prati vijesti o iseljavanju iz Hrvatske na mjesečnoj ili godišnjoj razini. Ispitivanjem stavova o sadržaju u medijima i važnosti medija u poticanju iseljavanja, samo 16% ispitanika smatra medije glavnim krivcima za poticanje iseljavanja. Može se stoga reći da druga hipoteza (H2=Većina ispitanika medije smatra glavnim krivcima za iseljavanje) nije u potpunosti dokazana, iako je postotak onih koji se s tom tvrdnjom slažu veći nego udio ispitanika koji se uglavnom slažu ili uglavnom ne slažu. Drugim riječima, osim dominantno neutralne skupine, gotovo podjednak je udio onih koji tu tezu odbacuju (32,5%) i onih koji je potvrđuju (30,8%) (Tablica 4.)

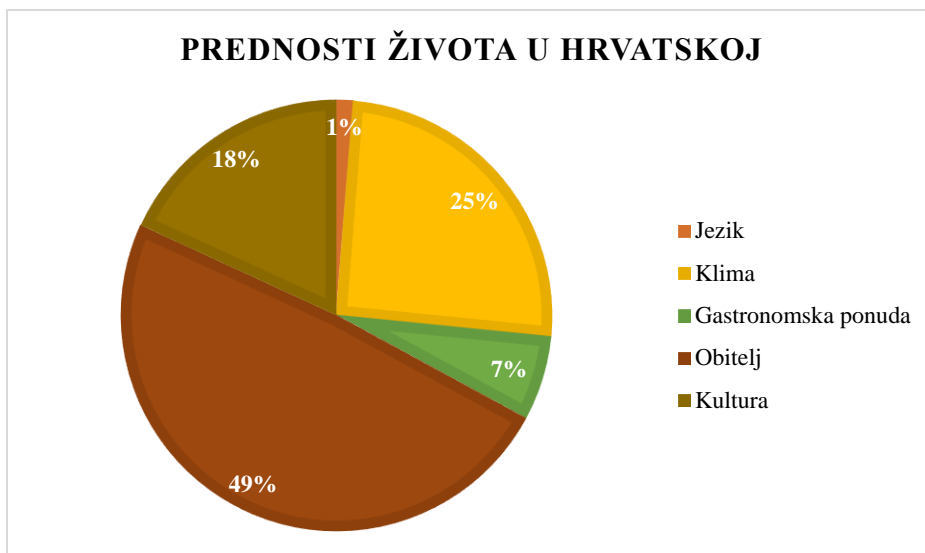
Posljednja dva pitanja u anketi odnosila su se na najveće prednosti i nedostatke koje anketirane osobe povezuju uz Hrvatsku. Skoko, Ježovita i Plenković (2022.) u svojem su istraživanju na temu: „*Imidž Hrvatske iz perspektive hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u različitim dijelovima svijeta*“, također bavili pitanjem ovim pitanjem uz pretpostavku da će njihovi ispitanici ako učestalo prate vijesti o Hrvatskoj biti skloniji isticanju negativnih aspekta zemlje. Njihova pretpostavka je da su mediji i društveni izvori informacija skloni izvještavanju o različitim problemima unutar društva, kao što su ekonomska, politička i društvena pitanja. Autori sugeriraju da bi izloženost pretežno negativnim vijestima mogla utjecati na percepciju emigranata ili njihovih potomaka o zemlji koju su napustili. Tako je i anketnom upitniku ovog diplomskog rada. Anketiranim osobama su u istraživanju postavljena dva pitanja zatvorenog tipa. Od njih se tražilo da izaberu jedan glavni nedostatak i jednu glavnu prednost vezanu uz život u Hrvatskoj.

Slika 14. Stavovi ispitanika o glavnim nedostacima života u Hrvatskoj

Prema rezultatima ovog istraživanja najveći nedostatak ili problem života u Hrvatskoj su niske plaće (46%) i neučinkovita politička vlast (37%). Čak 7% ispitanika odabralo je nedostatak zajedništva među ljudima kao glavni nedostatak života u Hrvatskoj, dok ih je 6% odabralo – sve navedeno. Mentalitet je odabralo 3% dok je samo 1% njih koji kao glavni negativni faktor smatra lošu geografsku poziciju (Slika 14).

I ostala istraživanja vezana uz motive iseljavanja ukazuju na slično rangiranje. Primjerice, autor Tado Jurić se u svojem istraživanju (2018:148) služi s više izvora koji u svojim radovima također traže odgovore o uzrocima današnjih problema u RH. Kako navodi, na prvim su se mjestima rang-ljestvice odgovornosti našli političari, neučinkovitost i ekonomija (Vedriš i dr., 2012, 23, prema: Jurić, 2018). Kako Jurić navodi, na odluku o ostanku ili napuštanju države mogu utjecati faktori osobnog i psihičkog nezadovoljstva nemogućnošću rješenja stambenog pitanja. Niske plaće u Hrvatskoj, koju i ispitanici obuhvaćeni anketnim upitnikom navode kao glavni nedostatak, teško mogu pokriti troškove stanovanja u slučaju preseljenja s jednog mjesta na drugo. Istraživanje koje su proveli Krešimir Peračković i Stanko Rihtar (2016.) pokazuje da životna situiranost odlazak čini manje poželjnim. Samim preseljenjem može doći do gubitka socijalnog kapitala. Rezultate potkrepljuje i ranije navedeno istraživanje Hrvatske udruge potrošača iz 2018. godine prema kojem su glavni razlozi iseljavanja; „neorganizirana i loše vođena država, besperspektivnost zemlje, propadanje države, društva i naroda, zapošljavanje podobnih, stranačkih ljudi, korupcija i kriminal u državi, prepucavanja o prošlosti kao i nedostatak perspektive za obitelj i djecu.“

Slika 15. Stavovi ispitanika o glavnim prednostima života u Hrvatskoj

Faktor obiteljske povezanosti predstavlja najveću prednost života u Hrvatskoj, posebno kod iseljenika koji su emigrirali u ranijoj životnoj dobi, a pripadaju među 31% posto ispitanika između 18 i 30 godine (Slika 46., str. 26). Iz odgovora ½ ispitanika možemo uvidjeti nostalgiju za toplinom obiteljskog doma koji nalaze u domovini (Slika 15). S obzirom da među ispitanicima ima i onih koji žive u kulturološki i religijski vrlo različitim sredinama od one domicilne, pretpostavka je da je kod njih jače izražena nostalgija prema načinu života u Hrvatskoj. Nadalje, klima Hrvatske tipična je klima umjerenog pojasa u kojoj se sreće kontinentalnost s Mediteranom, te, kao takva predstavlja prednost za čak 25% ispitanika. Najmanje ispitanika označilo je gastronomsku ponudu i jezik kao glavne prednosti života u Hrvatskoj, što je i očekivano s obzirom da su im ti faktori najmanje bitni za funkcionalnost u novoj sredini. To su sve privlačni – „pull“ – faktori koji bi i ubuduće mogli utjecati na jačanje interesa hrvatskoga iseljeničtva za povratkom u domovinu s obzirom da većina ističe obiteljsku, prijateljsku i kulturološku povezanost koja se prenosi s generacije na generaciju.

6.2.2. Rasprava

Opće je prihvaćeno da mediji mogu značajno utjecati na formiranje javnog mnijenja, a jedna od ključnih uloga je promicanje demokratskih procesa. Pojavom interneta i transformacijom medijskih krajolika, različiti čimbenici, poput vlasničkih struktura i oslanjanja na oglašivače, mogu utjecati na rad pojedinih medija i sadržaje koje proizvode. Tijekom istraživanja pokušalo se objasniti koliko je prisutno medijsko praćenje vijesti o Hrvatskoj, osobito o iseljavanju iz Hrvatske među onima koji su napustili domovinu. Cilj je bio ispitati utjecaj medijskog

izvještavanja na formiranje stavova o iseljeništvu i potencijalno odlučivanje o iseljavanju kao opciji.

Na početku istraživanja postavljene su tri hipoteze. Prva hipoteza sugerirala je da u posljednje vrijeme internetski portali objavljuju sve više tekstova o iseljavanju. Druga hipoteza je da su stavovi hrvatskih emigranata takvi da medije smatraju glavnim krivcima za iseljavanje. Treća i posljednja hipoteza je da je internet glavni izvor informiranja ispitanika o događajima u Hrvatskoj. Najprije se radila kvantitativna metoda analize sadržaja koja je djelomično potvrdila prvu hipotezu, dok je drugi dio istraživanja bio proveden obradom rezultata *online* anketiranja.

Kao što je navedeno u uvodnom djelu, u istraživanju su postavljene tri hipoteze:

H1: U posljednje vrijeme portali objavljuju sve više tekstova o iseljavanju.

H2: Većina anketiranih osoba u istraživanju medije smatra glavnim krivcima za iseljavanje.

H3: Internet predstavlja dominantan izvor informiranja kod anketiranih osoba u istraživanju

Nakon analize svih pet portala, zaključak je da svi portali ne povećavaju broj objavljenih tekstova o iseljavanju hrvatskih građana (Slika 4. str. 24.), ali ako pogledamo analitičku matricu sadržaja (Tablica 1. str. 21), vidimo da ukupan broj objavljenih tekstova iz godine u godinu varira od portala do portala. Kod 24sata.hr se vidi drastično povećanje tekstova o toj temi posljednjih godina. Index.hr i Tportal.hr su imali oscilacije u objavljivanju članaka. Dok je Index.hr, kako ukazuje analitička matrica, imao velik broj tekstova 2020. prije pojave trenda smanjivanja, Tportal.hr je imao porast 2021. godine, a 2022. godine znatno manji broj tekstova. Dnevnik.hr je, s druge strane, imao gotov ravnomjeran pad sve do 2022. godine kad se broj članaka, u uspoređivanju s prethodnim godinama, povećao. Zaključno s 2022. godinom objavljen je 141 tekst o tome, na spomenutim portalima, tako da postoji velika mogućnost da ova 2023. godina nadmaši proteklu, što bi također pridonijelo potvrđivanju drugog istraživačkog pitanja. Razlog povećanja tekstova tijekom 2022. godine nalazi se u tome što su u rujnu objavljeni službeni rezultati popisa stanovništva koji se provodio godinu ranije. Kako se pokazalo (Slika 10., str 31.), ukupno 70% posto ispitanika prati vijesti o iseljavanju iz Hrvatske na mjesečnoj/godišnjoj razini. Međutim, vrlo je mali broj odgovorio potvrdno na pretpostavku da su mediji i sadržaj koji objavljuju, glavni krivci koji potiču ljude na iseljavanje, stoga je druga hipoteza odbačena.

Na temelju izdvojenih zakonitosti moguće je zaključiti kako je treća hipoteza u potpunosti potvrđena. Naime, društvene mreže se kao i internetski portali definiraju kao vrsta internetske usluge koja se javlja u obliku web-domene. Rezultati istraživanja pokazuju da javnost percipira

iseljavanje kao značajan problem u Hrvatskoj, osobito nakon ulaska u Europsku uniju. Međutim, većini ispitanika nedostaju znanja o položaju Hrvatske u kontekstu europskih migracija, što sugerira da je medijska pokrivenost iseljništva neadekvatna za pružanje sveobuhvatnog razumijevanja problema. Mediji iseljavanje nastoje prikazati kao izolirani problem Hrvatske, što ograničava interpretaciju i kontekst problematike i nešto što bi trebalo detaljnije istražiti. Ovo posebno zabrinjava s obzirom da se većina ispitanika oslanja na medije za informacije o društveno-političkim temama. Osim toga, prethodna istraživanja su pokazala da su informativne i edukativne vijesti o iseljništvu rijetke, što dodatno utječe na razumijevanje teme kod građana. Kako prikazuje slika 12. (str. 34), 36% anketiranih osoba smatra da je sadržaj vezan uz iseljavanje iz Hrvatske prikazan u negativnom kontekstu što stvara nepovoljnu atmosferu koja potiče mlade na odlazak. Zanimljivo je da su ispitanici izrazili suprotan stav u odnosu na ono što se često uočava u komentarima ispod članaka s pozitivnim pričama iseljenika. Čini se da postoji osjećaj nepovjerenja prema pretjerano pozitivnom medijskom prikazu iseljeničkog života. Ove razlike u stavovima mogu se pripisati socio-demografskim čimbenicima, prethodnom znanju i postojećim mišljenjima o emigraciji.

Predviđanja budućih informacijskih trendova i uloge profesionalnog novinarstva, ostaju neizvjesna. Općenito, napredak u kvaliteti medijskih sadržaja i stavovima publike zahtijeva obrazovanje kreatora sadržaja i potrošača. Međutim, provedba takvih obrazovnih inicijativa može zahtijevati velike resurse. Istraživanje o stavovima korisnika služi kao vrijedan dodatak razumijevanju utjecaja medija, ali ga treba promatrati zajedno s drugim naporima. Ispitanici koji su sudjelovali u istraživanju odabrani su slučajno, nakon što je *online* anketa postavljena u nekoliko različitih grupa koje okupljaju Hrvate, njihove potomke i iseljenike u različitim državama diljem svijeta. Njihove odgovore ne možemo nikako generalizirati, ali nam mogu poslužiti za dublje razmatranje ove teme i izradu podloge za neka druga istraživanja. Također, moguće je povući paralelu između ovog istraživanja, po pitanju analize sadržaja, s onom koja je napravljena prije pet godina, kako bi se utvrdila promjena broja članaka o iseljavanju i iseljništvu u najpopularnijim hrvatskim internetskim portalima.

Provođenje analize diskursa tijekom niza godina omogućuje praćenje medijskoga izvještavanja o iseljništvu, posebice u odnosu na promjenu političke vlasti ili druge društveno-političke događaje. Ova bi analiza mogla pomoći u određivanju postoje li dosljedni okviri ili narativi kojima se koriste mediji te prikazuju li se određene emigracijske teme ponekad isključivo u političkom kontekstu. Istražujući ove aspekte, ulazi se u dublje razumijevanje potencijalnog utjecaja medija na oblikovanje javnog mnijenja. To bi također rasvijetlilo zašto pojedinci imaju

različita iskustva i percepciju života u zemljama poput Njemačke, kako je prikazano u vijestima. Iako je istina da medijska potraga za profitom igra ulogu u oblikovanju njihovog izvještavanja, bilo bi pretjerano pojednostavljeno pripisivati cjelokupno ponašanje medija u vezi iseljavanja isključivo motivima zarade. Dobro je poznato da suvremeni mediji danas traže senzacionalizam i teže ka dobivanju klikova na svojim portalima koji će im osigurati čitanost. Dodatni čimbenici, kao što su politički programi, novinarske norme i društveni pritisci, također mogu utjecati na medijski prikaz. Iseljavanje je negativan trend koji će, prema prognozama, nastaviti evoluirati i u budućnosti će biti potrebne nove analize kretanja hrvatskog stanovništva. S druge strane, moguće je promatrati i one koji su se zbog prilika u inozemstvu vratili u Hrvatsku i ispočetka krenuli graditi priču u svojoj domovini.

Sveukupno, sveobuhvatno istraživanje koje bi koristilo metodu analizu diskursa i ispitivanje medijske pokrivenosti, svakako pruža suptilnije razumijevanje čimbenika koji utječu na medijsku sliku iseljništva i učinak medija na percepciju iseljavanja, iz perspektive onih koji napuštaju domovinu i onih koji u njoj ostaju.

7. ZAKLJUČAK

Percepcija okolnosti u Hrvatskoj ima značajnu ulogu za hrvatske iseljenike i njihove potomke koji žive na različitim kontinentima. Utječe na njihovu povezanost s domovinom, njihov osjećaj identiteta te razinu ponosa i motivacije. Promicanje hrvatskog identiteta unutar njihovih zajednica također je važno u kontekstu održavanja identitetske povezanosti. Kako bismo istražili te kompleksne veze, diplomski rad je bio usmjeren na razinu praćenja vijesti iz Hrvatski, osobito onih povezanim s iseljavanjem iz Hrvatske nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Emotivna povezanost iseljenika s Hrvatskom, utječe dodatno na subjektivnost pri iskazivanju interesa za praćenje događanja u Hrvatskoj, kao i na isticanje prednosti i nedostataka života u Hrvatskoj u odnosu na odredišnu sredinu.

Očekivano, istraživanje potvrđuje visoku razinu kritičnosti iz „vanjske“ perspektive, ističući želju da Hrvatska poboljša svoju međunarodnu poziciju i ugled. U doba globalizacije i digitalizacije značajan broj pripadnika iseljništva svakodnevno prati događanja u Hrvatskoj, prvenstveno putem elektroničkih medija. Mediji nastoje iseljništvo prikazati na izrazito negativan i jednostran način, s manjkom informativnog sadržaja i izostankom šireg

razumijevanja problematike. Time se sužava prostor za smisleni diskurs o problemu iseljavanja i nameću vlastite ideje i stavovi medija. Ovakva manipulacija temom iseljavanja ukazuje na zlouporabu medijske moći u korist interesa vlasnika i oglašivača, umjesto da služe kao nepristrani posrednici u demokratskom društvu. Istraživanje je dokazalo da se dijaspora itekako interesira za događaje u Hrvatskoj jer velika većina njih na dnevnoj razini prati novosti iz svoje domovine iako više ne žive ovdje. Zbog toga je bitna slika koju hrvatski mediji plasiraju „na van“ jer svojim člancima mogu utjecati ne samo na one koji žele iseliti već i na one koji su napustili Hrvatsku. Ukoliko bi se netko od njih poželio vratiti nazad, a pokazalo se da su obitelj i kultura glavni privlačni faktori, čitanje samo negativnih konotacija vezanih uz napuštanje Hrvatske moglo bi privremeno zaustaviti njihov povratak u domovinu i dovesti do propitkivanja ideje bilo kakvog povratka. Ukoliko bi se više pažnje posvetilo ovom problemu, moglo bi se više utjecati na odluke o iseljavanju, tj. ostanku.

Pravi, dugoročni učinci suvremenog iseljavanja za Republiku Hrvatsku će se pokazati s odmakom od nekoliko desetljeća, kao i sva kumulativna šteta za hrvatsko stanovništvo, društvo i prostor u cjelini. Ovo se pitanje ne može riješiti preko noći, jer, s povećanjem globalnih mogućnosti i otvorenosti prema Europi, pojedincima koji žive u Hrvatskoj postaje izazov oduprijeti se privlačnosti poslova i boljoj perspektivi koje nude druge zemlje. Možda su svjesni da bi život negdje drugdje potencijalno mogao biti bolji nego u njihovoj domovini pa je odluci da napuste Hrvatsku, teško odoljeti.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Appadurai, A. (2011.), *Kultura i globalizacija*, Biblioteka XX vijek, Beograd.
2. Bezić Filipović, B. (2011.) *Ivan Lupis Vukić, prvi iseljenički novinar*, Hrvatska matica iseljenika, Split.
3. Čizmić, I.; Sopta, M.; Šakić, V.. (2005.) *Iseljena Hrvatska*. Golden marketing. Zagreb.
4. Engbersen, G., Okólski, M., Black, R., Panțiru, C. (2010.) *Introduction: Working out a way from East to West: EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe, A Continent Moving West?: EU Enlargement and Labour Migration from Central and Eastern Europe (7–22)*. Amsterdam University Press.
5. Lamza Posavec, V. (2011.) *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*, Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
6. Lamza Posavec, V. (2004.) *Metode društvenih istraživanja*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
7. Mesić, M. (2002.) *Međunarodne migracije, tokovi i teorije*, Zavod za sociologiju, Zagreb
8. McLuhan M. (2008.) *Razumijevanje medija*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
9. Peruško-Čulek, Z. (2011.) *Uvod u medije*, Jesenski i Turk : Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb
10. Rogić, I; Čizmić, I. (2011.) *Modernizacija u Hrvatskoj i hrvatska odselidba*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb.
11. Zgrabljic Rotar, Nada. (2005.) *Medijska pismenost i civilno društvo* (zbornik radova). Mediacentar. Sarajevo.
12. Župarić-Iljić, D. (2016.) *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*, Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung.
13. Wertheimer-Baletić, A. (1999.) *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb

Članci

1. De Haas, H (2007.) „Migration and Development: A Theoretical Perspective“, *The International Migration Review* 44 (1): str. 227-264.
2. Jerić, M. (2019.) „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, *Oeconomica Jadretina* 9(2): str. 21-31.
3. Jurić, T. (2018.) „Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi“, *Migracijske i etničke teme*, 33(3): str. 337-371.
4. Jurić, T., Kardaš, L., Bakota, A. (2020.) „Medijska analiza sadržaja online medija o fenomenu suvremenog iseljavanja iz Hrvatske“, *Crkva u svijetu* 55(3): str. 453-494.
5. Nejašmić, I. (2014.) 'Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa', *Migracijske i etničke teme*, 30(3): str. 405-435.
6. Peračković, K., Rihtar, S. (2016.) „Materijalizam kao društvena vrijednost i poticaj namjerama iseljavanja iz Hrvatske“, *Migracijske i etničke teme*, 32(2): str. 295-317.
7. Perić-Kaselj, M. (2014.) „Dijasporske zajednice u kiberprostoru: virtualni identiteti hrvatskih etničkih zajednica u Čileu i Argentini.“, *Studia ethnologica Croatica*, 26(1): str. 91-119.
8. Pokos, N. (2017.) „Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske“, *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 8(31): str. 16-23.
9. Rajković Iveta, M., Horvatin, T. (2017.) „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije“, *Migracijske i etničke teme*, 33(3): str. 247-274.
10. Skoko, B., Ježovita, J., Plenović, M. (2022.) „Imidž Hrvatske iz perspektive hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u različitim dijelovima svijeta“, *Kroatologija* 13 (1-2): 167-187.
11. Škreblin-Kirbiš, I. (2019.) "Međunarodno iskustvo kao mogući prediktor sklonosti studenata prema emigraciji.", *Obnovljeni život*, 74(2): str. 233–248.
12. Šola, I., Bičvić, M. (2018). „Ekonomsko iseljavanje iz Slavonije u SR Njemačku. Neka identitetska, psihološka i etička pitanja“, *Bogoslovska smotra*, 88(1): str. 157-175.
13. Šterc, S., Komušanac, M. (2012). „Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske - Izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija?“, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 21(3 (117)): str. 693-713.
14. Tanjić, Ž. (2017.) Podijeljenosti u hrvatskom društvu: mogući uzroci i posljedice u perspektivi Ivana Rogića i Željka Mardešića, *Bogoslovska smotra*, 87(3): str. 659–673.
15. Troškot, Z., Prskalo, M., E., Šimić Banović, R. (2019.) „Ključne odrednice iseljavanja

visokokvalificiranog stanovništva: Slučaj Hrvatske s komparativnim osvrtom na nove članice EU-a“, *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu*, 56 (4): str. 877-904.

16. Valković, J. (2016.) „Utjecaj medija na socijalizaciju Hrčak“, *Riječki teološki časopis*, 47(1): str. 99-116.

17. Vedriš, M., Letica, B., Letica, S. (2012.) „Gospodarsko stanje hrvatske nacije 2011 - 2012. Analiza rezultata jednog empirijskog istraživanja“ *Délkelet Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, 3(4): str. 1-23.

18. Vukorepa, I. (2018.) „Migracije i pravo na rad u Europskoj uniji“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 68(1): str. 85-120.

19. Zlatković Winter, J. (2004.) „Suvremena migracijska kretanja u Europi“, *Migracijske etničke teme*. 20(2/3): str. 161–170.

Diplomski, doktorski i završni radovi

1. Ćorić, A. (2021.). *Medijski prikaz iseljavanja iz Republike Hrvatske i njegov utjecaj na stavove publike*. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija.
2. Kocijan, K. (2022.). *Iseljavanje mladih iz Hrvatske: odrednice i trendovi*. Završni rad, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
3. Komušanac, M. (2017): *Revitalizacijski modeli stanovništva Republike Hrvatske*. Doktorski rad. Zagreb: Prirodoslovno-matematički fakultet.
4. Marciuš, N. (2018.). *Utjecaj medija na društvo*. Završni rad, Koprivnica: Sveučilište Sjever.
5. Rešetar, T. (2018.). *Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske*. Završni rad, Koprivnica: Sveučilište Sjever.
6. Šarić, K. (2020.) *Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u prikazu medija*. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija.

Internetski izvori

1. *E-MINDFUL rječnik #2: stavovi prema migracijama, vrijednostima, migrantima, izbjeglicama i još mnogo toga...*, <https://www.osce.org/bs/oceea/510818> (stranica posjećena: 23. srpnja 2023.)
2. Kramarić, D. (2018). *ŠTERC: Hrvatski Političari žele da se hrvatska prazni I to nije slučajno; samo nas iseljništvo može spasiti!*. Promise.hr. <http://promise.hr/hrvatski->

- [politicari-zele-da-se-hrvatska-prazni-i-to-nije-slucajno-samo-nas-iseljenistvo-moze-spasiti/](#) (stranica posjećena 2. rujna 2023).
3. „*Manipulacija*“ (2021) Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38638> (stranica posjećena: 25. lipnja 2023).
 4. „*Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.*“ (2020.) Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm (stranica posjećena: 25. lipnja 2023).
 5. „*Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021.*“ (2022.) <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (stranica posjećena: 23. srpnja 2023).
 6. Matt Rosenberg; *Push i pull faktori*, <https://bs.eferrit.com/push-pull-faktori/> (stranica posjećena: 23. srpnja 2023).
 7. „*masovni medij*“ (2023a.) Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (stranica posjećena 1. kolovoza 2023).
 8. „*Medijska pismenost*“ (2021.) Agencija za elektroničke medije, internetska stranica, <https://www.aem.hr/en/medijska-pismenost/> (stranica posjećena: 2. kolovoza 2023).
 9. „*Pismenost više nije samo čitanje i pisanje, važno je biti i medijski pismen*“ (2016) Medijska pismenost.hr, internetski portal, <https://www.medijskapismenost.hr/pismenost-se-vise-ne-odnosi-samo-na-citanje-ipisanje-vazno-je-biti-i-medijski-pismen/> (stranica posjećena: 2. kolovoza 2023).
 10. „*Samo 8% građana učilo je kritički sagledavati medijske sadržaje*“ (2019.) Agencija za elektroničke medije, <https://www.aem.hr/vijesti/samo-8-gradana-ucilo-je-kritickisagledavati-medijske-sadrzaje/> (stranica posjećena: 26. lipnja 2023).
 11. Zakon o prebivalištu (2012.), *Narodne novine*, 144/12, 158/13, 114/22, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_144_3072.html (stranica posjećena 10. kolovoza 2023).

PRILOZI

POPIS SLIKA:

Slika 1. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom od 2012. do 2021.	11
Slika 2. Primjer istraživanja prema ključnoj riječi <i>iseljavanje</i>	21
Slika 3. Udio objavljenih članaka o iseljavanju iz Hrvatske po portalima u petogodišnjem razdoblju.....	22
Slika 4. Kretanje broja objavljenih članaka o iseljavanju iz Hrvatske po portalima od 2018. do 2022. godine.....	23
Slika 5. Struktura ispitanika prema spolu.....	26
Slika 6. Struktura ispitanika prema dobi.....	27
Slika 7. Struktura ispitanika prema zemlji odredišta.....	28
Slika 8. Učestalost informiranja ispitanika o Hrvatskoj putem medija.....	29
Slika 9. Struktura glavnih izvora informiranja prema vrsti medija (višestruki odgovori).....	30
Slika 10. Razina informiranosti/posjećenosti na odabranim hrvatskim internetskim portalima.....	31
Slika 11. Učestalost informiranja ispitanika o iseljavanju iz Hrvatske.....	33
Slika 12. Percepcija ispitanika o utisku sadržaja vezanih uz iseljavanje.....	34
Slika 13. Stavovi ispitanika o količini tekstova o iseljavanju u medijima.....	35
Slika 14. Stavovi ispitanika o glavnim nedostacima života u Hrvatskoj.....	37
Slika 15. Stavovi ispitanika o glavnim prednostima života u Hrvatskoj.....	38

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj objavljenih članaka na temu iseljavanja iz Hrvatske.....	21
Tablica 2. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. godini.....	27
Tablica 3. Razina interesa za temu hrvatskog iseljništva.....	32
Tablica 4. Mišljenje o utjecaju medija na iseljavanja iz Hrvatske.....	35

ANKETNI UPITNIK

Ovaj anketni upitnik je anoniman i služi isključivo za potrebe istraživanja u svrhu izrade Diplomskog rada. Molim Vas da na pitanja odgovarate

prema uputama i iskreno!

Hvala svima unaprijed.

Ivan Alaupović

1. SOCIO-DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

Spol:

- Muškarac

- Žena

Dob:

- Manje od 18

- 18-24

- 25-30

- 31- 40

- 41- 50

- Više od 50

Država u kojoj trenutno živite?

- Hrvatska

- Ostalo:

2. INFORMIRANJE O DOGAĐAJIMA U HRVATSKOJ

Na koji se način informirate o događajima u Hrvatskoj?

- novine
- televizija
- internetski portali
- društvene mreže
- radio
- ostalo

Pratite li vijesti na jednom od ponuđenih portala?

- Večernji list
- Index.hr.hr
- 24sata.hr
- Tportal
- Dnevnik.hr
- Ništa od navedenog

3. STAVOVI O ISELJAVANJU IZ HRVATSKE

Zanima li Vas tema hrvatskog iseljništva?

- Uopće me ne zanima
- Uglavnom me ne zanima
- Niti me zanima. niti me ne zanima
- Uglavnom me zanima
- Iznimno me zanima

Koliko često slušate vijesti o iseljavanju iz Hrvatske?

- Nekoliko puta dnevno
- Nekoliko puta tjedno
- Nekoliko puta mjesečno
- Nekoliko puta godišnje
- Nikad

Jeste li ikada razmišljali o načinu izvještavanja o iseljavanju iz Hrvatske?

- Da
- Ne
- Ne znam

Ako ste razmišljali, na koji se način piše o iseljavanju iz Hrvatske?

- Pozitivno
- Negativno
- Niti pozitivno niti negativno
- Nisam razmišljao

Smatrate li da se u medijima daje previše prostora temi iseljavanja?

- Da
- Ne
- Ne znam

Mediji imaju bitnu ulogu u poticanju iseljavanja iz Hrvatske.

- U potpunosti se ne slažem
- Uglavno se ne slažem
- Niti se ne slažem, niti se slažem
- Uglavnom se slažem

- U potpunosti se slažem

4. PERCEPCIJA O HRVATSKOJ

Što smatrate najvećim nedostatkom života u Hrvatskoj?

- Niske plaće
- Loša geografska pozicija
- Neučinkovita politička vlast
- Nedostatak zajedništva među ljudima
- Ostalo

Što smatrate najvećom prednosti života u Hrvatskoj?

- Klima
- Obitelj
- Gastronomska ponuda
- Kultura
- Jezik
- Ostalo